

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Skirmanto Kadžiaus,
IV kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studento

Magistro darbas

Sandorių sudarytų per atstovą teisinės pasekmės

Vadovas: asist. J. Greičienė

Recenzentas: lekt. dr. T. Kontautas

Vilnius 2008

TURINYS

ĮVADAS	3
1. ATSTOVAVIMO SUDARANT SANDORIUS SAMPRATA, PAGRINDAI IR REIKŠMĖ	6
1.1. Atstovavimo sudarant sandorius sąvoka ir reikšmė.....	6
1.2. Įgalinimas, kaip pagrindas veikti atstovaujamojo vardu ir sukurti jam teises pasekmes.....	8
2. SANDORIŲ SUDARYMAS PER ATSTOVĄ IR JO PASEKMĖS	16
2.1. Sandorių sudarytų įgaliojimo, įstatymų, teismo sprendimo ar administracinio akto pagrindu pasekmės.....	16
2.2. Atstovo teisių sudaryti sandorius apribojimai ir jų nesilaikymo pasekmės.....	25
2.3. Sandorio, sudaryto kito asmens vardu neturint teisės arba viršijant suteiktas teises, pasekmės.....	29
3. SANDORIŲ SUDARYMO PER ATSTOVĄ KOMERCINIUOSE SANTYKIUOSE YPATUMAI IR PASEKMĖS	37
IŠVADOS	46
LITERATŪRA	50
SANTRAUKA	53
SUMMARY	54

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Atstovavimo instituto civilinėje teisėje reguliavimas yra reikšmingas keliais atžvilgiais. Pirmiausia atstovavimas reikšmingas teisine prasme, nes tai susiję su teisių įgyvendinimu tais atvejais, kai teisių subjektas nenori arba negali pats jų įgyvendinti, kitaip tariant, atstovavimas gali tarnauti įgyvendinant veiksnumą. Be to, kalbant apie juridinius asmenis apskritai, būtų neįmanoma įgyvendinti jų teisnumo be atstovavimo, nesvarbu, kad atsirandančius juridinio asmens ir jo valdymo organų atstovavimo teisinius santykius galima vadinti sui generis atstovavimo santykiais. Antra, atstovavimo institutas reikšmingas socialiniu ir ekonominiu aspektais. Veikimas per atstovą leidžia asmenims veikti ir dalyvauti civilinėje apyvarčioje daug plačiau ir efektyviau. Vadinasi, tai sudaro sąlygas sparčiau plėtotis ekonominiams ir socialiniams santykiams. Atskirų atstovavimo santykių rūšių pagrindu atskirose geografinėse rinkose veikia prekių ir paslaugų paskirstymo ir platinimo sistemos, kuriami įvairūs verslo vykdymo modeliai. Vien jau todėl iš esmės nėra viena jurisdikcija neapsieina be atstovavimo teisinių santykių teisinio reguliavimo. Kita vertus, atstovavimo teisinių santykių reguliavimo, išskyrus keletą išimčių, kol kas nederino nei tarptautinės organizacijos, nei Europos Bendrija, be to, lyginamuoju aspektu vertinant, pabrėžtina, kad atskiros valstybių nacionalinės teisės sistemos turi pakankamai savitų šių santykių reguliavimo bruožų¹.

Taigi, šiame darbe plačiau panagrinėsime sandorių sudarytų per atstovą pasekmes. Tema yra gana nauja ir labai aktuali, nes nagrinėjamu klausimu mokslinių tyrimų yra labai mažai, o ir jie nėra išsamūs. Todėl rašant darbą plačiai naudotasi teismų praktika, kuri parodo kaip reikėtų traktuoti atskirus klausimus susijusius su sandorių sudarymu per atstovus.

Taigi, pagrindinis *darbo tikslas* – atskleisti atstovavimo sudarant sandorius esmę ir aptarti šio atstovavimo pasekmes.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektas yra teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios sandorių sudarymą per atstovus bei teismų nutartys šia tema.

Darbo tikslas sąlygojo šių *darbo uždavinių* sprendimą:

1. Pateikti atstovavimo sudarant sandorius sampratą ir reikšmę;

---

¹ Žr. Mizaras V. Teisiniai atstovavimo santykiai: prokūros samprata ir ypatumai. Justitia, 2007 m. Nr. 1 (63).

2. Plačiau panagrinėti įgaliojimų sudaryti sandorius sampratą ir rūšis;
3. Išanalizuoti kokios sandorių sudarytų per atstovus pasekmės, kai atstovas neviršija jam suteiktų įgaliojimų, kai juos viršija arba veikia neturėdamas įgaliojimo;
4. Panagrinėti teisinės pasekmes sandorių sudarytų esant atstovo interesų konfliktui;
5. Kadangi komercinis atstovavimas turi savų ypatumų, panagrinėti sandorių sudarytų prokuristo, prekybos agento pasekmes.

Metodika. Siekiant užsibrėžto tikslo tyrimo eigoje autorius kompleksiskai naudojo teorinius bei empirinius mokslinio tyrimo metodus.

Atskleidžiant atstovavimo metu sudarytų sandorių pasekmes pasitelkti šie teoriniai mokslinio tyrimo metodai: sisteminės analizės, lyginamasis, istorinis, abstrakcijos, lingvistinis, teleologinis, loginis, apibendrinimo ir kiti.

Darbe naudojamas lyginamasis metodas nulėmė tai, kad darbe lyginamos LR CK normos su užsienio šalių (Anglijos, JAV, Olandijos ir Italijos ir kt.) teisės aktais, reglamentuojančiais atstovavimą.

Mokslinės literatūros analizės dėka buvo susipažinta su moksline literatūra nagrinėjama tema. Pasinaudojant jau atliktų tyrimų rezultatais, įmanoma pasiekti geresnių rezultatų ir tuo patenkinti mokslinio darbo naujumo kriterijų.

Abstrakcijos metodo pagalba darbe atskleista atstovavimo samprata, išskirti pagrindiniai požymiai, išsiaiškinta jo reikšmė.

Lingvistinis metodas buvo taikomas aiškinant kai kurių LR CK ir mokslinėje literatūroje vartojamų sąvokų tikrąją prasmę.

Loginis ir apibendrinimo metodai pasitelkti apibendrinti analizuotai teorinei ir praktinei tyrimo medžiagai bei išvadoms formuluoti.

Pagrindinis tyrimo metu taikytas empirinis tyrimo metodas – dokumentų analizė. Šis metodas buvo naudojamas tiriant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo praktiką, nagrinėjant civilines bylas.

Darbo šaltiniai. Pagrindinius darbo šaltinius sudaro Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teisės aktai, teismų praktika bei mokslinė literatūra. Pagrindiniams darbo teiginiams pagrįsti naudotasi tokių autorių kaip Mikelėnas V., Mizaras V., Švirinas D., Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius ir kitų darbais.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, kurie skirstomi į smulkesnes sudedamąsias dalis – poskyrius, išvados, literatūros sąrašas ir santrauka anglų kalba.

Pirmasis skyrius skirtas pateikti sandorių sudarymo per atstovą sampratą bei jo reikšmę civiliniuose santykiuose.

Antrajame skyriuje remiantis teismų praktika aptariama sandorių sudarytų per atstovą pasekmės. Ši skyrių sudaro trys poskyriai, kuriuose atitinkamai analizuojama sandorių sudarytų įstatymų, teismo sprendimo ar administracinio akto pagrindu pasekmės, atstovo teisių sudaryti sandorius apribojimai ir jų nesilaikymo pasekmės ir sandorio, sudaryto kito asmens vardu neturint teisės arba viršijant suteiktas teises, pasekmės.

Trečiasis skyrius skirtas panagrinėti sandorių sudarytų komercinio atstovavimo atveju pasekmes. Šiame skyriuje nagrinėjama prokuristo ir prekybos agento sudaryti sandoriai, o taip pat atstovavimo ypatumai sudarant ir vykdant tarptautines pirkimo – pardavimo sutartis.

Darbo pabaigoje pateikiamos konkrečios išvados ir pasiūlymai kaip spręsti problemas, susijusias su sandorių sudarytų per atstovą teisinėmis pasekmėmis.

1. ATSTOVAVIMO SUDARANT SANDORIUS SAMPRATA, PAGRINDAI IR REIKŠMĖ

1.1. Atstovavimo sudarant sandorius sąvoka ir reikšmė

Siekiant parodyti atstovavimo instituto reikšmę civilinėje teisėje, būtina išskirti priešastis, gyvenime susiklostančias objektyvias ir subjektyvias aplinkybes, sąlygojančias pastarojo instituto būtinumą ir svarbą. Atstovavimo poreikis atsiranda ne visada, o tik tuomet, kai civilinių santykių dalyviai susiduria su tam tikrais sunkumais, kai atsiranda aplinkybės, lemiančios subjektų negalėjimą asmeniškai įgyvendinti savo subjektinių teisių ir pareigų. Priežastys, dėl kurių sandorį pavedama sudaryti atstovui, gali būti labai įvairios: liga, komandiruotė, didelis užimtumas ir t.t. Pavyzdžiui, užsienio investuotojas, negalėdamas atvykti į Lietuvą, paveda užsienio kapitalo įmonės steigimo sutartį sudaryti savo atstovui.

Neretai sudaryti sutartį per atstovą yra vienintelis įmanomas sandorio sudarymo būdas. Tai privalomojo atstovavimo atvejai. Pavyzdžiui, juridinis asmuo sutartis gali sudaryti tik per savo atstovus; neveiksnaus fizinio asmens vardu sutartį gali sudaryti tik jo įstatyminis atstovas ir pan. Šiuolaikinė prekyba, tarptautinis ekonominis bendradarbiavimas be atstovavimo instituto būtų vargiai įmanomi².

Todėl civilinių santykių subjektams įstatymas leidžia sudarinėti sandorius ir atlikinėti kitus juridinę reikšmę turinčius veiksmus kitų asmenų pagalba. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.132 straipsnis numato, kad asmenys turi teisę sudaryti sandorius per atstovus, išskyrus tuos sandorius, kurie dėl savo pobūdžio gali būti asmenų sudaromi tik asmeniškai, ir kitokius įstatymų nurodytus sandorius.

Atstovavimo esmę sudaro tai, kad jo atveju už civilinės teisės subjektus sandorius sudarinėja ir kitus juridinius veiksmus atlieka kiti asmenys. Asmuo, pavesdamas sudaryti sandorį atstovui, kartu paveda jam išreikšti savo, t. y. atstovaujamojo, valią. Tačiau galimi atvejai, kai atstovus, sudarydamas sandorį, nukrypsta nuo atstovaujamojo nurodymų ir neišreiškia jo valios arba ją iškreipia, tada kyla per atstovų sudaryto sandorio galiojimo problema. Štai kodėl atstovavimas, yra labai svarbus tiesiogiai su sutarčių teise susijęs institutas.

Taigi, atstovavimas yra civilinis teisinis santykis, atsirandantis tarp atstovo ir atstovaujamojo, kurio pagrindu atstovas, remdamasis įstatymu, administraciniu aktu ar

---

² Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius, Justitia, 1996. P. 203.

išreikšdamas atstovaujamojo valią, jam suteiktų įgalinimų ribose sudaro sandorius ir atlieka atstovaujamojo vardu juridinę reikšmę turinčius veiksmus, kurie sukuria, pakeičia ir panaikina atstovaujamojo civilines teises ir pareigas³.

Kaip matome, atstovavimas - sudėtingas dvejopo pobūdžio teisinių santykių kompleksas. Viena vertus, santykiai susiklosto tarp atstovo ir atstovaujamojo. Šiems santykiams svarbu šalių tarpusavio pasitikėjimas ir abipusis interesų gerbimas. Atstovas privalo elgtis sąžiningai: visokeriopai ginti atstovaujamojo teises ir interesus, neveikti priešingai atstovaujamojo interesams ir t.t. Atstovaujamas privalo tiksliai apibrėžti atstovo įgaliojimus, sutelkti atstovui visa jo funkcijoms atlikti būtiną informaciją, atlyginti už atliktus pavedimus ir t.t.

Šiems santykiams būdingas lojalumas, šalių tarpusavio pasitikėjimas ir pagarba interesams. Civilinės teisės doktrinoje tokie santykiai vadinami fiduciariniais (pasitikėjimo)⁴. Atstovas privalo elgtis sąžiningai, ginti atstovaujamojo teises ir interesus, neveikti priešingai atstovaujamojo interesams, o atstovaujamas taip pat turi pareigą bendradarbiauti su vykdančiu jo pavedimą atstovu, suteikti visą tam būtiną informaciją, atlyginti pavedimo vykdymo išlaidas, sumokėti atlyginimą.

Kitos rūšies teisiniai santykiai susiklosto tarp atstovo ir trečiųjų asmenų. Šiems santykiams taip pat svarbu, kad abi šalys elgtųsi sąžiningai. Antai atstovas turi pranešti kitai šaliai, kad sudaro sutartį kito asmens vardu ir interesais, t. y. veikia kaip kito asmens atstovas. Jis taip pat privalo kitą šalį informuoti apie savo įgaliojimus ir jų ribojimus.

Atstovavimo santykiu negalima laikyti tokių veiksmų, kada asmens prašymu sandorį už jį pasirašo kitas asmuo. Šiuo atveju atstovavimo nėra todėl, kad asmuo esantis sandorio šalimi, pats dalyvauja sandorio sudaryme ir pats pareiškia savo valią šiam sandoriui sudaryti. Asmuo, pasirašantis už šį asmenį tik patvirtina tokio piliečio dalyvavimo sandorio sudaryme faktą.

Apibendrinant sandorių sudarymą per atstovą galima apibrėžti kaip civilinius teisinius santykius, atsirandančius tarp atstovo ir atstovaujamojo, kurių pagrindu atstovas, remdamasis įstatymu, teismo sprendimu, administraciniu aktu ar išreikšdamas atstovaujamojo valią, jam suteiktų įgalinimų ribose sudaro sandorius ir atlieka atstovaujamojo vardu juridinę reikšmę turinčius veiksmus, kurie sukuria, pakeičia ir

---

³ Civilinė teisė. Kaunas, Vija, 1997. P. 206 – 207.

⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 256.

panaikina atstovaujamojo civilines teises ir pareigas. Taip pat atstovavimo santykių pasekmėms svarbus vidinis atstovavimas, t.y. santykiai tarp atstovo ir trečiojo asmens.

Kitame šio skyriaus poskyryje plačiau panagrinėsime atstovavimo įgaliojimus.

1.2. Įgalinimas, kaip pagrindas veikti atstovaujamojo vardu ir sukurti jam teises pasekmes

Tam, kad atstovo

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.132 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad atstovauti galima sandorio, įstatymų, teismo sprendimo ar administracinio akto pagrindu.

Taigi, šiame straipsnyje numatyti atstovavimo atsiradimo pagrindai - sandoris, įstatymas, teismo sprendimas, administracinis aktas. Atsižvelgiant į tai, kuo remiantis atstovui suteikiamos teisės veikti atstovaujamojo vardu ir jo interesais, civilinės teisės doktrinoje skiriamas savanoriškas (sutartinis) atstovavimas ir atstovavimas pagal įstatymą.

Savanoriško atstovavimo atveju, asmuo savo valia įgalioja atstovą atstovauti jo interesus sudarant sandorį, pagal kurį įgaliojantis asmuo prisiima visas teises ir pareigas. Savanoriškas atstovavimas atsiranda, kai atstovaujамasis, savanoriškai išreiškdamas savo valią, suteikia teises atstovui pagal sandorį, pavyzdžiui, pavedimo sutartį (CK 6.756 str.).

Šiuo atveju atstovas visuomet veikia pagal atstovaujamojo įgalinimus. Atstovas savo valia ir veiksmais išreiškia atstovaujamojo valią. Įgaliojimas - tai atstovo teisė atstovaujamojo vardu sudarinėti sandorius ir atlikti kitus juridinius veiksmus ir drauge sukurti jam teises pasekmes. Tai subjektinė atstovo teisė, kuri kaip ir kiekviena subjektinė teisė, yra jos turėtojo leistino elgesio rūšis (ir apimtis). Šiuo konkrečiu atveju įgalinimas yra atstovo leistino elgesio trečiųjų asmenų atžvilgiu teisė.

Pagal CK 2.137 straipsnį įgaliojimu laikomas rašytinis dokumentas, asmens (įgaliotojo) duodamas kitam asmeniui (įgaliotiniui) atstovauti įgaliotojui nustatant ir palaikant santykius su trečiaisiais asmenimis. Per atstovus (įgaliotinius) fiziniai asmenys turi teisę sudaryti sandorius, išskyrus tuos sandorius, kurie dėl savo pobūdžio gali būti asmenų sudaromi tikta asmeniškai, ir kitokius įstatymų nurodytus sandorius (CK 2.132 straipsnio 1 dalis). Įgaliojimu yra apibrėžiama įgaliotiniui duodamų (suteikiamų) teisių

apimtis ir turinys. Taigi įgaliojimas yra vienašalis sandoris, kuriuo išreiškiama atstovaujamojo valia⁵.

Priklausomai nuo įgaliojime išdėstytų įgalinimų apimties ir turinio, įgaliojimas gali būti duodamas: atlikti vienam konkrečiam juridiniam veiksmui ar sudaryti sandoriui; atlikti kompleksui vienaarūšių teisinių veiksmų ar sandorių; taip pat atlikti daugeliui įvairiarūšių veiksmų bei sandorių. Todėl yra skiriamos šios įgaliojimų rūšys: vienkartinis, specialusis ir bendrasis, arba generalinis.

Vienkartinis įgaliojimas duodamas atlikti vienam konkrečiam veiksmui (pavyzdžiui, įgaliojimas sudaryti namo pirkimo-pardavimo sutartį, gyvenamosios patalpos nuomos sutartį, pasiimti darbo užmokestį ir pan.).

Specialusis įgaliojimas duodamas atlikti vienaarūšiams veiksams per. tam tikrą laiką tarpą (pavyzdžiui, įgaliojimas, duodamas juriskonsultui atstovauti atitinkamam juridiniam asmeniui teisme).

Bendrasis, arba generalinis, įgaliojimas duodamas sudarinėti įvairiems sandoriams ir atlikti įvairiems teisiniams veiksams, susijusiems su davusios įgaliojimą organizacijos veikla arba su piliečio turto valdymu apskritai.

Atstovavimas pagal įstatymą galimas tokiais atvejais:

- kai tai numato pats įstatymas (pvz., tėvai yra savo neveiksnių nepilnamečių vaikų atstovai pagal įstatymą, išskyrus tėvus, pripažintus neveiksniais teismo sprendimu (CK 3.157 str.), vaiko globėjas (rūpintojas) yra vaiko atstovas pagal įstatymą (CK 3.240 str., 3.272 str.);

- esant teismo sprendimui (pvz., teismas, pripažinęs asmenį neveiksniu ar ribotai veiksniu, privalo nedelsdamas paskirti jo globėją ar rūpintoją (CK 3.242 str.);

- remiantis administraciniu aktu (pvz., mero potvarkiu, kuriuo pavedama atlikti tam tikrus veiksmus, tarkim, sudaryti tam tikrus sandorius; savivaldybės (mero) sprendimu, potvarkiu, kuriuo asmuo skiriamas nepilnamečio laikinuoju globėju (rūpintoju) (CK 3.262 ir kiti straipsniai)⁶.

Kalbant apie atstovavimą svarbu panagrinėti asmenis, kurie gali būti atstovais.

Atstovas - tai atstovaujamojo, įstatymo ar administracinio akto įgalintas asmuo, veikiantis atstovaujamojo vardu, interesais ir sąskaita. Skirtingai nuo atstovaujamojo, atstovu gali būti ne kiekvienas civilinės teisės subjektas. Visų pirma atstovas turi būti

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-119/2008.

⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 257.

veiksnius. Kai kuriems asmenims įstatymas tiesiog draudžia būti atstovais tam tikruose civiliniuose santykiuose. Pavyzdžiui, asmuo, jau esantis atstovu, negali atstovaujamojo vardu sudarinėti sandorių nei su savimi, nei su kitu asmeniu, kurio atstovas jis tuo pačiu metu yra. Neleidžiama būti atstovais sudarinėjant sandorius, kurie turi grynai asmeninį pobūdį. Pagal Lietuvos Respublikos CPK teisme negali būti atstovais teisėjai, tyrėjai ir prokurorai, išskyrus tuos atvejus, kada jie dalyvauja byloje kaip atitinkamo teismo, prokuratūros įgaliotiniai arba įstatyminiai savo vaikų atstovai. Juridiniai asmenys gali būti piliečių ir kitų juridinių asmenų atstovais tik tada, kada tai leidžia jų įstatai (nuostatai).

Trečia asmenų grupė - tai asmenys, su kuriais atstovas atstovaujamojo vardu ir interesais sudarinėja sandorius arba atlieka kitus juridinę reikšmę turinčius veiksmus. Jais gali būti bet kuris civilinės teisės subjektas, turintis civilinį teisingumą ir veiksnumą⁷.

Atstovai gali būti ir fiziniai, ir juridiniai asmenys. Privatieji juridiniai asmenys gali turėti ir įgyti bet kokių civilinių teisių ir pareigų (įskaitant teisę būti atstovais), išskyrus tas, kurioms atsirasti reikia tokių fizinio asmens savybių kaip lytis, amžius ir giminytė (CK 2.74 str. 1 d.), o viešieji juridiniai asmenys dėl jiems būdingo specialiojo teisingumo gali būti atstovai, jeigu tai neprieštarauja jų steigimo dokumentams ir veiklos tikslams.

Nagrinėjant įstatyminių atstovavimą neveiksniams asmenims pažymėtina, kad įstatyminis atstovavimas neveiksniams asmenims įgauna vis didesnę praktinę reikšmę, nes leidžia teisėtai patenkinti ir ginti daugelio neveiksnių asmenų interesus, įtvirtintus jų subjektinėse teisėse. Be to, plečiantis principo „leista viskas, kas neuždrausta įstatymo“ veikimo sferai, šios atstovavimo rūšies svarba smarkiai kyla. Todėl teisės mokslas turi suteikti šiai kategorijai aiškų teorinį pagrindą, padėsiantį apibrėžti jos vietą ir vaidmenį kitų teisinių reiškinių tarpe, atverti naujas jos pritaikymo praktikoje galimybes reformuojamos visuomenės sąlygomis.

Tenka konstatuoti tokią aplinkybę, jog vis labiau išryškėja jurisprudencijos vaidmuo atskleidžiant šios įstatyminio atstovavimo rūšies turinį, jos taikymo tinkamumą atskirais atvejais, tuo užtikrinant kuo platesnes neveiksnių asmenų interesų realizacijos užtikrinimo ir gynimo garantijas.

Tenka konstatuoti tokią aplinkybę, jog vis labiau išryškėja jurisprudencijos vaidmuo atskleidžiant šios įstatyminio atstovavimo rūšies turinį, jos taikymo tinkamumą

---

⁷ Žr. Civilinė teisė. Kaunas, Vija, 1997. P. 208.

atskirais atvejais, tuo užtikrinant kuo platesnes neveiksnių asmenų interesų realizacijos užtikrinimo ir gynimo garantijas.

Apie šią atstovavimo rūšį O.S.Jofė, rašė: „atstovaudami vaiko, nesulaukusio 14 metų, interesus, vaiko tėvai veikia visiškai savarankiškai ir nevaržomi vaiko valios, kadangi mažametis apskritai neturi teisiškai reikšmingos valios“⁸.

Svarbu konstatuoti faktą, kad tėvai, kuriems neatimtos tėvystės teisės, yra savo nepilnamečių vaikų įstatyminiai atstovai dėl giminytės fakto. Laikomasi bendros nuostatos, kad tėvai yra savo neveiksnių, nepilnamečių vaikų atstovai pagal įstatymą, išskyrus tėvus, pripažintus neveiksniais teismo sprendimu (CK 3.157 str.). Tėvai, kuriems atimtos tėvystės teisės, taip pat negali būti savo vaikų įstatyminiais atstovais (CK 3.180 str. 3 d.). Pats įstatyminis atstovavimas vaikų atžvilgiu baigiasi jiems sulaukus pilnametystės.

Dauguma mokslininkų teigia, kad teisę atstovauti vaiko vardu ir interesais turi vienodu lygmeniu abu tėvai - motina ir tėvas, - jeigu vaikas gimė įregistruotoje santuokoje arba, jos nesant, tėvystė nustatyta laisvanoriškai arba teismo sprendimu. Tačiau įstatyminiu vaiko atstovu būtų tik motina, jeigu nėra įregistruotos santuokos ir tėvystė nenustatyta. Kaip matyti, nagrinėjamos problemos kontekste tampa svarbi tėvystės pripažinimo arba tėvystės nustatymo procedūra. Pati ši procedūra yra reglamentuojama materialinės teisės normomis (LR CK 3.141 – 3.148 straipsniuose detaliam reglamentuojami tėvystės pripažinimo ir tėvystės nustatymo pagrindai, sąlygos bei tvarka).

Atstovavimas administracinio akto pagrindu sukuriamas, siekiant apginti nepilnamečių vaikų teises ir interesus, kurie neturi tėvų, taip pat teises ir interesus asmenų, visiškai arba dalinai neveiksnių, bei asmenų, nors ir veiksnų, bet dėl sveikatos būklės nesugebančių savarankiškai įgyvendinti savo teisių ir vykdyti pareigų. Todėl globa yra nustatoma, siekiant įgyvendinti, apsaugoti ir apginti neveiksnaus fizinio asmens teises ir interesus (CK 3.238 str.), kitaip tariant, globa įsteigiama nepilnamečiams iki 14 metų ir asmenims, nustatyta tvarka pripažintiems neveiksniais dėl silpnaprotystės arba psichinės ligos.

Analizuojant atstovavimo ypatumus, mūsų nuomone, tikslinga plačiau panagrinėti juridinių asmenų atstovavimą.

---

⁸ Иоффе О.С. Советское гражданское право. – Ленинград: Издательство Ленинградского Университета, 1958. С. 159.

Mokslinėje literatūroje nėra vieningos nuomonės dėl atstovavimo juridiniams asmenims prigimties, esmės. Vieni mokslininkai šią atstovavimo rūšį priskiria įstatyminio atstovavimo kategorijai, kiti nagrinėja, kaip sutartinio atstovavimo - atmainą.

Kalbant apie atstovavimą juridiniams asmenims, nederėtų pamiršti, kad „juridinio asmens“ samprata yra glaudžiai susijusi su komercine teise, tai ir pats atstovavimas juridiniams asmenims neretai turi specifinį „komercinį“ pobūdį.

D.M.Čiočotas nepitaria visuotinai pripažintam teiginiui apie atstovavimo juridiniams asmenims atsiradimą vien sutarties pagrindu, o taip pat nurodo, kad šią atstovavimo rūšį įgyvendina juridinio asmens organai paties juridinio asmens vardu⁹. Mokslininkas išskiria tokias bendras įstatyminio atstovavimo juridiniams asmenims savybes: visų pirma teisinis pagrindas atsirasti atstovavimui iš esmės yra tam tikro asmens paskyrimo direktoriaus pareigoms faktas, išrinkimo bendrovės pirmininko pareigoms faktas ir pan. Apžvelgęs šiuos argumentus pagal kiekvieną iš atstovavimo juridiniams asmenims atsiradimo pagrindų, minėtasis autorius daro išvadą, kad „Dėl to šią atstovavimo rūšį galima vadinti įstatiniu - įstatyminiu atstovavimu juridinių asmenų vardu”.

Ši D.M.Čiočoto koncepcija susilaukė daugelio mokslininkų kritikos, kurie teigia, kad juridiniai asmenys įgyja civilines teises ir prisiima civilines pareigas per savo organus, mokslininkai pateikia ir savitą jų (organų) skirstymą į tam tikras rūšis. Tai aiškintina tuo, kad juridinių asmenų organai pagal kiekybinę sudėtį gali būti kolegialūs ir vienasmeniai. Kitaip tariant, valstybinėse įstaigose ir įmonėse juridinio asmens organas, kuriam pavesta vykdyti atstovo funkcijas, dažniausiai yra jos vadovas (direktorius, valdytojas ir pan.). Tuo tarpu privatūs juridiniai asmenys (bendrovė) turi turėti visuotinį akcininkų susirinkimą ir vienasmenį valdymo organą – bendrovės vadovą. Bendrovėje gali būti sudaromas kolegialus priežiūros organas – stebėtojų taryba ir kolegialus valdymo organas – valdyba.¹⁰ Tai reiškia, kad, nustatant asmenis, turinčius teisę veikti juridinio asmens vardu, kaip jo institucija, reikia atsižvelgti į galiojančias įstatymų leidybos normas, reglamentuojančias vykdomąsias institucijas, ir į juridinio asmens steigiamųjų dokumentų atitinkamas nuostatas. Dar turėtume pridurti tai, kad vieno ar kito juridinio asmens įstatai ar nuostatai paprastai numato, kokie jo organai įgalioti atlikti vienus ar kitus teisinius

---

⁹ Чечот Д.М. Участники гражданского процесса. – Москва: Госюриздат, 1960. С. 144 - 145.

¹⁰ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 123–5574; Nr. 33 (atitaisymas).

veiksmus. Kai kurie autoriai mano, jog tais atvejais, kai juridinio asmens organai yra kolegialūs, įgaliojimai sudaryti sandorius išduodami vienam iš šios kolegijos narių.

Juridinio asmens organų paskirtį reglamentuoja CK. 2.81 straipsnis teigia, kad juridiniai asmenys įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus. Ši norma tiesiog apibrėžia, kad juridinio asmens organai vykdo juridinio asmens *atstovavimo funkciją ex officio* - be atskiro įgaliojimo. Atstovavimo funkcija juridinių asmenų doktrinoje vadinama išorine juridinio asmens organo funkcija ir juridinio asmens organo veiksmai prilyginami paties juridinio asmens veiksmams¹¹. Pats „atstovavimo“ termino vartojimas juridinio asmens organo veiklos kontekste yra dviprasmiškas, nes faktas, kad juridinio asmens organas veikia juridinio asmens vardu, nesuteikia pagrindo teigti, jog jis yra jo atstovas tradiciniame atstovavimo instituto prasme. Juridinio asmens organo veikla -tai paties juridinio asmens valios raiška, be papildomo savo funkcijų delegavimo įgaliotiniui.

Tik sistemiškai analizuojant juridinio asmens sandorių negaliojimo pagrindus pastebimas atstovavimo instituto tikraja šio žodžio prasme ir juridinio asmens organo atstovavimo instituto atskyrimas. Šiuo atveju įstatymų leidėjas vartoja dvi sąvokas - atstovo įgaliojimų viršijimą ir juridinio asmens organo kompetencijos viršijimą. Atstovavimo instituto skiriamasis bruožas - atstovo fiduciarinė padėtis atstovaujamojo atžvilgiu. Kiek jis *mutatis mutandis* būdingas dalyvių susirinkimui, kaip juridinio asmens organui? Tiek, kiek dalyvių susirinkimas yra juridinio asmens fiduciaras. Jei atsakymo į šį klausimą ieškosime CK, sumaištį sukels netiksli terminologija - 2.87 straipsnis pavadintas „Juridinio asmens organų narių pareigos“, o straipsnio tekste pareigos priskiriamos tik „valdymo organo nariams“. Todėl sistemiškai aiškinant šį straipsnį galima būtų teigti, kad dalyvių susirinkimo ir juridinio asmens nesieja pasitikėjimo santykiai¹².

Taigi, atstovavimą reikia skirti nuo išoriškai į jį panašių reiškinių. Tuo atveju, kada civilinėje apyvartoje juridinio asmens organas dalyvauja jo vadovaujamos įmonės, įstaigos ar organizacijos vardu - atstovavimo nėra, nes juridinis asmuo įgyja civilines teises ir prisiima civilines pareigas per savo organus, kurie veikia jiems pagal įstatymą arba įstatus (nuostatus) suteiktų teisių ribose. Juridinis asmuo bus atstovaujamas tik tuo

---

¹¹ Проблемы современного гражданского права. Сборник статей под редакцией В. Н. Литовкина, В. А. Рахмиловича. – Москва, 2000. С. 118.

¹² Kiršienė J., Tikniūtė A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija? Jurisprudencija, 2004, t. 55(47); 32-39.

metu, kada jo organas suteiks atitinkamus įgalinimus kitam asmeniui, kuris atlieka atstovo funkcijas. Pats juridinis asmuo arba jo organas negali būti savo interesų atstovas. Kadangi atstovas išreiškia atstovaujamojo valią, nukreiptą į sandorių sudarymą ar kitokių juridine reikšmę turinčių veiksmų atlikimą, tai atstovavimą tenka skirti ir nuo pavedimų, kuriuos atlieka pasiuntinys. Pasiuntinys tik perduoda jau išreikštą siuntėjo valią arba priima trečiojo asmens pareikštą valią, turėdamas tikslą ją perduoti tam asmeniui, kuriam ji adresuojama¹³.

Kalbant apie užsienio valstybių praktiką, pažymėtina, kad pavyzdžiui, Anglijoje Atstovavimo santykiai dažniausiai atsiranda atstovaujamojo ir atstovo sutarties pagrindu. Tačiau jie gali atsirasti ir nesant sutarties:

- įstatymo pagrindu (pvz., pripažįstama, kad viešieji juridiniai asmenys (valstybės institucijos) yra valstybės atstovai);
- teismo sprendimo pagrindu (pvz., teismo paskirtas neveiksnaus asmens globėjas yra jo atstovas).

Atstovavimo santykiai taip pat gali būti numanomi įvertinus konkrečias aplinkybes, kuriomis veikia atstovu laikytinas asmuo. Tai vadinamasis numanomas atstovavimas. Būtina bet kurio atstovavimo atsiradimo sąlyga - atstovo sutikimas veikti atstovaujamojo interesais. Esant sutartiniam atstovavimui, nereikalaujama, kad sutartis būtų sudarytu kokia nors specialia forma. Atstovo įgaliojimai veikti atstovaujamojo interesais gali būti suteikti žodžiu arba raštu. Kiek kitaip - esant komerciniams santykiams: vienos Šalies reikalavimu šalys privalo pasikeisti rašytiniais dokumentais, kuriuose išdėstytos visos sutarties sąlygos.

Atstovo įgaliojimai gali būti aiškiai išreikšti (pvz., nurodyti rašytiniame įgaliojime) arba numanomi, - atsižvelgiant į šalių santykius ir aplinkybes, kuriomis veikia atstovas (pvz., žmonos įgaliojimui naudoti vyro pinigus namų ūkio reikmėms yra numanomi)¹⁴.

Italijoje skiriamas tiesioginis ir netiesioginis atstovavimas. Esant tiesioginiam atstovavimui, vienas asmuo (atstovas) veikia kito asmens (atstovaujamojo) vardu ir interesais ir atlieka už jį visus veiksmus, susijusius su sutarties sudarymu (CK 1388 str.).

Esant netiesioginiam atstovavimui, atstovas atlieka daugiau technines ar tarpininkavimo funkcijas, pavyzdžiui, perduoda atstovaujamojo oferta akceptantui.

Specifine atstovavimo rūšimi laikomas atstovavimas, atsirandantis pavedimo sutarties pagrindu (CK 1703-1730 str.). Esant pavedimo sutarčiai atstovas veikia

¹³ Žr. Civilinė teisė. Kaunas, Vija, 1997. P. 208.

¹⁴ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius, Justitia, 1996. P. 205.

atstovaujamojo interesais, tačiau savo vardu. Tad susiklosto dvejopi santykiai: tarp atstovo ir atstovaujamojo bei tarp atstovo ir trečiojo asmens. Pavedimo sutarties šalimi laikomas atstovas. Viską, ką gauna pagal sutarti, jis privalo perduoti atstovaujajam. Tarp atstovaujamojo ir trečiojo asmens teisinių santykių neatsiranda (CK 1705 str.). Jeigu atstovas neperduoda atstovaujajam to, ką gauna pagal sutarti, atstovaujamasis reikalavimo teisę turi tik atstovui, o ne trečiajam asmeniui (CK 1706 str.)¹⁵.

Panagrinėją atstovavimo sampratą ir įgaliojimų ypatumus, kitame darbo skyriuje plačiau panagrinėsime sandorių, sudarytų per atstovą pasekmes.

---

¹⁵ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius, Justitia, 1996. P. 209.

2. SANDORIŲ SUDARYMAS PER ATSTOVĄ IR JO PASEKMĖS

2.1. Sandorių sudarytų įgaliojimo, įstatymų, teismo sprendimo ar administracinio akto pagrindu pasekmės

Kalbant apie atstovo sudarytų sandorių pasekmes, pažymėtina, jog jų ypatumus reglamentuoja CK 2.133 straipsnis. Šio straipsnio pirmojoje dalyje numatyta, kad vieno asmens (atstovo) sudarytas sandoris kito asmens (atstovaujamojo) vardu, atskleidžiant atstovavimo faktą ir neviršijant suteiktų teisių, tiesiogiai sukuria, pakeičia ir panaikina atstovaujamojo civilines teises ir pareigas.

Taigi, bendroji taisyklė yra ta, kad atstovo sudarytas atstovaujamojo vardu sandoris sukuria, pakeičia ir panaikina šio civilines teises ir pareigas - tas, kas veikia per kitą, veikia pats (*qui fact per alium facit per se*). Tačiau įstatymų leidėjas numato dvi pagrindines sąlygas, kad dėl atstovo veiksmų atsirastų, pasikeistų ar pasibaigtų atstovaujamojo teisės ir pareigos.

Visų pirma, atstovas, veikdamas atstovaujamojo interesais, turi neviršyti jam suteiktų teisių. Terminą „teisės“ būtina suprasti ir aiškinti kaip atstovaujamojo suteiktus atstovui įgaliojimus atstovaujamojo vardu sudaryti sandorius ir atlikti kitus teisinius veiksmus sukuriant šiam teisinių padarinių. Tai atstovo subjektinė teisė, kuri nustato jam leistiną elgesį, elgesio su trečiaisiais asmenimis galimybes, arba, kitaip sakant, apibrėžia veiksmą ar visumą veiksmų, kuriuos atstovas turi atlikti atstovaujamojo vardu ir interesais. Atstovui suteiktos teisės gali būti aiškiai išreikštos, pavyzdžiui, nurodytos rašytiniame įgaliojime, arba numanomos, atsižvelgiant į šalių santykius ir aplinkybes, kuriomis atstovas veikia. Jeigu asmuo veikia kito asmens vardu neturėdamas tokios teisės arba viršydamas jam suteiktas teises, atsiranda padarinių, numatytų CK 2.133 straipsnio 6 dalyje, 2.136 straipsnyje.

Antra, taip pat svarbu, kad atstovas, veikdamas atstovaujamojo interesais, turi atskleisti atstovavimo faktą. Atstovavimo fakto atskleidimas turi didelę reikšmę atstovaujamojo, atstovo ir trečiųjų asmenų tarpusavio teisėms ir pareigoms. Atstovavimo faktą galima atskleisti įvairiai, pavyzdžiui, atstovui parodant trečiajam asmeniui įgaliojimą, arba atstovavimą galima numanyti iš konkrečių aplinkybių, kuriomis atstovas veikia.

CK 2.133 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad atstovo teisės taip pat gali būti suprantamos iš aplinkybių, kuriomis atstovas veikia (pardavėjas mažmeninėje prekyboje, kasininkas ir pan.). Jeigu asmuo savo elgesiu davė rimtą pagrindą tretiesiems asmenims manyti, kad jis paskyrė kitą asmenį savo atstovu, tai tokio asmens atstovaujamojo vardu sudaryti sandoriai yra privalomi atstovaujajam (CK 2.133 straipsnio 2 dalis). Kaip rimtas pagrindas gali būti vertinamas asmens elgesys, kai sutartis juridinio asmens vardu sudaroma jo būstinėje, pateikiamos tipinės sutartys su visais įmonės rekvizitais, derybas kurį veda tas pats asmuo ir t.t. Šiuo atveju vertinamos objektyvios aplinkybės, kurios duoda rimtą pagrindą manyti, kad asmuo turi teisę atstovauti.

Taigi įstatymas numato, kad asmuo gali būti faktiškai pripažįstamas atstovu ir jo kaip atstovo teisės gali būti numanomos ir iš aplinkybių, kuriomis atstovas veikė, bei kito asmens (atstovaujamojo) elgesio. Šiuo atveju nėra būtina, kad atstovo teisėms patvirtinti būtų išduotas dar ir rašytinis įgaliojimas. Taigi asmens atstovu – įgaliotu asmeniu, nebūtinai laikytinas tik tas asmuo, kuriam išduotas bei galioja konkretus rašytinis įgaliojimas. Tinkamu atstovu (įgaliotu asmeniu), įvertinus visas reikšmingas aplinkybes, gali būti pripažintas ir kitas asmuo¹⁶.

Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas vienoje iš bylų nurodė, kad atsakovo darbuotojas A. Katkus yra UAB „Kriautė“ direktoriaus pavaduotojas statybai, bendravo su subrangovu ir kontroliavo subrangovų objekte atliekamus darbus, derino atliekamų darbų sąmatas, pasirašė rangos sutarties projektą, sąmatas, atliktų darbų aktus, pažymas, todėl ieškovui buvo pagrindo manyti, jog A. Katkus, veikdamas atsakovo vardu, turėjo teisę pasirašyti sutartis bei atlikti kitus veiksmus, susijusius su atsakovo vykdomomis statybomis, subrangovų darbų priežiūra¹⁷.

Panašiomis aplinkybėmis direktoriaus pavaduotojo pasirašytą sutartį neturint įgaliojimo, pripažino kaip sudarytą su tinkamu atstovu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-417/2004. *Šioje byloje teismas nurodė, kad sutartį paruošė atsakovas, ji buvo sudaroma atsakovo buveinėje, jos sudarymo metu buvo ir pats direktorius, todėl kolegija laiko tinkamai nenustatyta koku būdu ieškovė galėjo ir turėjo sužinoti, kad sutartį sudarantis (pasirašantis) atstovas direktoriaus pavaduotojas viršija savo įgaliojimus¹⁸.*

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2002.

¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-208/2005.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-417/2004.

CK 2.133 straipsnio trečioji dalis numato, kad jeigu atstovas, sudarydamas sandorį nepraneša, kad jis veikia atstovaujamojo vardu ir dėl jo interesų, tai iš šio sandorio teisės ir pareigos atsiranda atstovaujajam tik tuo atveju, kai kita sandorio šalis iš sandorio sudarymo aplinkybių turėjo suprasti, kad sandorį sudaro su atstovu, arba kai tai šaliai asmuo, su kuriuo sudaromas sandoris, neturėjo jokios reikšmės.

Taigi įstatymas numato du atvejus, kada atstovui sudarant sandorį ir nepranešus, kad jis veikia atstovaujamojo vardu ir jo interesais, iš sandorio atsirandančios teisės ir pareigos atsiranda atstovaujajam – kai kita sandorio šalis, su kuria atstovas sudarė sandorį, iš sudarymo aplinkybių turėjo suprasti sudaranti sandorį su atstovu bei kai kitai sandorio šaliai asmuo, su kuriuo sudaromas sandoris, neturėjo jokios reikšmės¹⁹.

Šiuo atveju svarbu išsiaiškinti, ar asmuo atsižvelgiant į aplinkybes, protingai galėjo numanyti, jog kitas asmuo atsižvelgiant į aplinkybes, protingai galėjo numanyti, jog kitas asmuo veikia jo vardu, ir užkirsti kelią kito asmens veiksams. Trečiasis asmuo tokioje situacijoje visiškai pagrįstai gali manyti, kad atstovas turi reikiamus įgaliojimus veikti atstovaujamojo interesais, nors iš tikrųjų tokių įgaliojimų gali ir neturėti.

Atkreiptinas dėmesys, kad CK 2.133 straipsnio 3 dalis nėra skirta netiesioginio atstovavimo sampratai apibrėžti, o šios normos tikslas - numatyti bendrosios taisyklės išimtis, t. y. atstovui, sudarant sandorį, nepranešus trečiajam asmeniui, kad jis veikia atstovaujamojo vardu ir jo interesais, iš sandorio teisės ir pareigos atsiranda atstovaujajam tik dviem atvejais:

- 1) kai kita sandorio šalis (trečiasis asmuo, su kuriuo atstovas sudarė sandorį) iš sandorio sudarymo aplinkybių turėjo suprasti sudaranti sandorį su atstovu;
- 2) kai kitai sandorio šaliai asmuo, su kuriuo sudaromas sandoris, neturėjo jokios reikšmės.

Paminėtos teisės normos tikslas – apsaugoti sąžiningo asmens, su kuriuo atstovas sudarė sandorį, interesus. Sąžiningas trečiasis asmuo neturi nukentėti, kad asmuo, su kuriuo jis sudarė sandorį, neprisiims jokių teisių ir pareigų pagal sandorį, o dėl to kita sandorio šalis gali patirti nuostolių.

Todėl, siekiant nustatyti, ar sudarytu sandoriu atsirado teisės ir pareigos atstovui, ar atstovaujajam asmeniui, svarbu išsiaiškinti, ar atstovas tinkamai atskleidė atstovavimo faktą, ar kitą sandorio šalis iš sandorio sudarymo aplinkybių turėjo suprasti, kad sandorį

---

¹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A– 122/2006.

sudaro su atstovu, ir ar tai šaliai asmuo, su kuriuo sudaromas sandoris, neturėjo jokios reikšmės²⁰.

Pavyzdžiui, ieškovas ir atsakovas pasirašė 2003 m. vasario 12 d. Bendradarbiavimo sutartį grąžinant pridėtinės vertės mokestį, 2003 m. vasario 12 d. Priedą Nr.1 prie Bendradarbiavimo sutarties grąžinant pridėtinės vertės mokestį ir 2003 m. balandžio 18 d. Susitarimą. Tarp ieškovo ir atsakovo kilo ginčas dėl sutarties vykdymo, atsakovo atstovavimo fakto atskleidimo sudarant Sutartį ir iš Sutarties teisių bei pareigų atsiradimo atsakovui. Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad dėl esminių sąlygų buvo susitarta 2003 m. vasario 12 d. Sutartyje, o Susitarime yra susitarta dėl antraeilių Sutarties sąlygų, tokių kaip komisinio atlyginimo dydis, jo mokėjimo sąlygos ir panašiai, nustatymo. Aplinkybė, kad Susitarime yra nurodyta, jog UAB „Intrum Justitia“ veikia pagal 2003 m. balandžio 9 d. įgaliojimą nėra pagrindas laikyti, kad atstovavimo faktas buvo atskleistas tinkamai, kadangi Sutarties, kuri buvo pagrindas Susitarimui sudaryti, sudarymo momentu, t.y. 2003 m. vasario 12 d., Susitarime minimas 2003 m. balandžio 9 d. įgaliojimas dar nebuvo išduotas²¹.

Taigi, iš bylos matyti, kad sprendžiant klausimą ar sudarytu sandoriu atsirado teisės ir pareigos atstovui, ar atstovaujajam asmeniui, svarbu išaiškinti, ar atstovas atskleidė, jog veikia kito asmens vardu ir kada tai padarė. Tais atvejais, kai sudarius pagrindinę sutartį ar didžiąją šios sutarties dalį atskleidžiamas atstovavimo faktas, galima laikyti, jog sutartis sudaryta su atstovu, nes ją sudarinėjant kita šalis nežinojo apie asmens atstovavimą.

Atstovas veikia neperžengdamas jam suteiktų teisių ribų, taip pat pagal atstovaujamojo nurodymus, jeigu atstovaujamas šiuos duoda. Galimos situacijos, kai atstovas, veikdamas pagal atstovaujamojo nurodymus, neišsiaiškino visų aplinkybių, kurios turėjo reikšmės sandorio sudarymui, o atstovaujamas tas aplinkybes žinojo arba jų nežinojo dėl savo paties neatsargumo, aplaidumo. Tokiu atveju atstovaujamas negali ginčyti sudaryto sandorio, remdamasis tuo, kad atstovas neišsiaiškino atitinkamų aplinkybių. Pavyzdžiui, jeigu atstovaujamas žinojo, kad jo pavedimu perkamas daiktas turi trukumą, o atstovas šito nežinojo, nes veikė apgautas, tai ginčyti sandorį, nes šis sudarytas apgaule, nėra pagrindo²².

---

²⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A–122/2006.

²¹ Ten pat.

²² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 264.

CK 2.133 straipsnio 6-8 dalys skirtos padariniams, atsirandantiems tada, kai sandorį kito asmens vardu sudaro asmuo, neturintis tam teisės. Kad galėtų sudaryti sandorį kito asmens vardu, asmeniui turi būti suteikta tokia teisė. Sandoris, kurį kito asmens vardu kaip jo atstovas sudarė asmuo, neturintis tam teisės, atstovaujajam nesukelia jokių padarinių, t. y. nėra jam privalomas. Tačiau įstatymų leidėjas numato vieną išimtį, kai ir atstovaujamojo vardu neturint tam teisės sudarytas sandoris tampa atstovaujajam privalomas. Tokį sandorį atstovaujajasis gali patvirtinti. Kita sandorio šalis (t. y. trečiasis asmuo, su kuriuo sandorį kito asmens vardu sudaro tam neturintis teisės asmuo) gali kreiptis į asmenį kurio vardu sudarytas sandoris, su prašymu jį patvirtinti arba jo nepatvirtinti. Tokiam prašymui įstatyme nustatyti tokie reikalavimai:

- prašymas turi būti rašytinės formos (būtina kreiptis raštu);
- terminas, per kurį prašoma patvirtinti sandorį arba jo nepatvirtinti, negali būti trumpesnis kaip 14 dienų (prašanti šalis gali nustatyti ir ilgesnį terminą).

Jeigu asmuo, kurio prašoma patvirtinti sandorį arba jo nepatvirtinti, per nustatytą terminą neatsako, pripažįstama, kad atsisakyta patvirtinti sandorį (kitaip yra komercinio atstovavimo atveju: laikomasi nuomonės, kad atstovaujajasis sutartį patvirtino, jeigu šis, sužinojęs sudarius sutartį, kurios sudaryti prekybos agentas neturėjo teisės, nedelsdamas nepraneša trečiajam asmeniui, jog jai nepritaria. Sandorį galima patvirtinti tiek žodžiu, tiek raštu, tiek tam tikrais veiksmais. Šiuo atveju taip pat turi būti *mutatis mutandis* taikomas CK 1.79 straipsnis ir jame numatytos sandorio patvirtinimui taikomos prezumpcijos. Asmens patvirtintas sandoris laikomas sudarytas ne nuo patvirtinimo momento, o nuo tada, kai jį sudarė tam teisės neturintis asmuo ir trečiasis asmuo. Sandorio patvirtinimas yra laikomas vienašaliu sandoriu, t. y. išreikšta asmens valia patvirtinti sudarytą sandorį. Todėl atsisakyti sandorio patvirtinimo negalima, tačiau sandorio patvirtinimą galima ginčyti bendraisiais sandorių nuginkijimo pagrindais. Sandorio patvirtinimas numatytas, pavyzdžiui, CK 2.61, 2.84, 2.163, 2.173, 3.35-3.36, 6.232 ir 6.235 straipsniuose.

Trečiasis asmuo, su kuriuo sandorį kito asmens vardu sudarė asmuo, neturintis tokios teisės, gali sandorio atsisakyti, kol jo nepatvirtino asmuo, kurio vardu sandoris sudarytas, arba jeigu sandorį toks asmuo atsisakė patvirtinti. Tačiau minėtos teisės trečiasis asmuo neturi, jeigu žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaro sandorį su neįgaliotu asmeniu, t. y. buvo nesąžiningas.

Konkrečiu atveju dėl trečiojo asmens sąžiningumo sudarant sandorį sprendžiama pagal sandorio sudarymo aplinkybes, t.y. ar tokiomis pat sąlygomis kitas žmogus taip pat būtų manęs, jog sandorį sudaro su įgaliotu asmeniu, ar jis nebuvo pernelyg nerūpestingas ir neatidus.

CK 2.133 straipsnio 8 dalyje numatyta, kad pagal sandorį, sudarytą neturint įgaliojimo, kitai sandorio šaliai atsako jį sudaręs asmuo, išskyrus atvejus, kai kita sandorio šalis žinojo ar turėjo žinoti, kad pastarasis neturi teisės sudaryti sandorį.

Ši teisės norma skirta apsaugoti interesams sąžiningo trečiojo asmens, t. y. kitos sandorio šalies, kuri nežinojo ir neturėjo žinoti sudaranti sandorį su asmeniu, neturinčiu teisės veikti kito asmens vardu.

Šioje dalyje vartojamą sąvoką „neturint įgaliojimo“ būtina aiškinti ne kaip rašytinio dokumento neturėjimą, o plačiau, t. y. neturint teisės veikti kito asmens vardu. 1964 m. CK 66 straipsnyje buvo nurodyta, kad sandoris, kito asmens vardu sudarytas tam neįgaliooto arba įgaliojimus viršijančio asmens, sukuria, pakeičia ar panaikina atstovaujamojo teises ir pareigas tik jeigu atstovaujamasis pritaria sudarytam sandoriui ar jo daliai, sudarytai viršijant įgaliojimus.

Minima galiojusio CK norma negynė sąžiningo trečiojo asmens interesų, nes teisiniai padariniai, atsirandantys dėl sudaryto neturintčio įgaliojimų asmens sandorio, buvo tokie patys tiek tada, kai trečiasis asmuo buvo sąžiningas, t. y. nežinojo ir neturėjo žinoti sudarantis sandorį su asmeniu, neturinčiu įgaliojimų ar juos viršijančiu, tiek tada, kai trečiasis asmuo buvo nesąžiningas, t. y. žinojo ar turėjo žinoti, kad atstovas veikia neturėdamas tam teisių ar jas viršydamas. Abiem atvejais buvo ginama tik atstovaujamojo teisės ir interesai.

Tiesa, teisės doktrinoje buvo galima rasti ir kitokių aiškinimų, skirtų sąžiningų trečiųjų asmenų apsaugai²³. Sprendžiant, trečiasis asmuo žinojo ar turėjo žinoti sudaręs sandorį su neturinčiu teisės veikti kito asmens vardu asmeniu, turi būti aiškinamasi, ar trečiasis asmuo, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, buvo pakankamai rūpestingas, kad įsitikintų, asmuo turi teisę veikti kito asmens vardu ar jos neturi. Pavyzdžiui, būtina nustatyti, ar jis patikrino asmens įgaliojimą ir įsitikino jame išreikštais įgaliojimais, arba išsiaiškinti, ar trečiasis asmuo esant atitinkamoms aplinkybėms turėjo pagrindo laikyti tam tikrą asmenį kito asmens atstovu.

---

²³ Lietuvos TSRS civilinio kodekso komentaras. Vilnius, 1976. P. 52.

CK 2.133 straipsnio 9 dalyje numatyta, kad jeigu atstovas veikė viršydamas savo teises, tačiau tokiu būdu, jog trečiasis asmuo turėjo rimtą pagrindą manyti, kad sudaro sandorį su tokią teisę turinčiu atstovu, sandoris privalomas atstovaujajam, išskyrus atvejus, kai kita sandorio šalis žinojo ar turėjo žinoti, kad atstovas viršija savo teises.

Šios nuostatos skirtos vadinamajam tariamam atstovavimui, t. y. kai trečiasis asmuo turi pagrindo manyti sudaręs sandorį su kito asmens atstovu, įgaliotu veikti jo vardu. Tariamo atstovavimo atvejais būtina tikrinti, ar atstovaujamojo veiksmai buvo tokie, kad protingas žmogus analogiškoje situacijoje patikėtų esant atstovavimo santykius, t. y. turi būti aiškinamasi, ar buvo objektyvių aplinkybių, leidžiančių asmenį laikyti kito asmens atstovu. Pavyzdžiui, teatro rūbinėje stovintį ir priimančią drabužius asmenį protinga laikyti teatro (kaip įstaigos) atstovu, viešbučio priimamajame dirbantį asmenį taip pat protinga manyti esant viešbučio atstovą. Taigi kai trečiasis asmuo, įvertinęs visas aplinkybes, turėjo pagrindo manyti sudaręs sandorį su tam teisę turinčiu asmeniu ir protingas žmogus analogiškoje situacijoje būtų pasielgęs taip pat, sandoris sukelia padarinių atstovaujajam.

Nagrinėjant sandorių sudarytų per atstovą pasekmes, tikslinga panagrinėti sandorių sudarytų atstovo pasibaigus jo įgaliojimo galiojimui.

Pažymėtina, jog šiuos atvejus reglamentuoja CK 2.147 straipsnis. pagal CK 2.147 straipsnio trečiąją dalį atstovavimo pasibaigimas negali būti panaudotas prieš sąžiningus trečiuosius asmenis, išskyrus atvejus, kai apie atstovavimo pasibaigimo faktą šie asmenys žinojo ar turėjo sužinoti, bet nesužinojo dėl savo pačių neatidumo, ir teisingai aiškino šią teisės normą, nurodydamas, jog atstovavimo pasibaigimo faktas prieš trečiuosius asmenis gali būti panaudotas dviem atvejais:

- 1) kai tretieji asmenys yra nesąžiningi, ir
- 2) kai tretieji asmenys yra sąžiningi, bet apie atstovavimo pasibaigimo faktą jie žinojo ar turėjo sužinoti, bet nesužinojo dėl savo pačių neatidumo.

Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2005 m. kovo 30 d. nutartimi konstatavo, kad A. R. išduotas įgaliojimas V. B. pagal Lietuvos teisę galiojo tik vienerius metus ir ginčijamų sandorių sudarymo metu jau negaliojo. Pagal CK 2.147 str. 3 d. atstovavimo pasibaigimo faktas gali būti panaudotas prieš trečiuosius asmenis, tik nustatčius jų nesąžiningumą. Šioje byloje teismas nurodė, kad iš pirkimo-pardavimo sutarties, sudarytos 2003 m. sausio 17 d. tarp A. R. , už kurią pagal įgaliojimą veikė V. B. , ir V. P. , M. J. ir J. J. matyti, kad šia sutartimi V. P. nusipirko 3,163 ha žemės sklypą už 5

000 litų, tuo tarpu J.J. 0,557 ha – už 45 000 litų. V. P. padalinus jos nupirktą žemės sklypą į atskirus sklypus, ji dalį sklypo, tai yra 0,8397 ha 2005 m. spalio 5 d. pirkimo-pardavimo sutartimi, pardavė N. P. už 233 000 litų. Šios aplinkybės – akivaizdžiai per maža perkamo objekto kaina ir vėlesnis pasipelnijimas, paroduodant tik mažą dalį šio objekto už penkis kartus didesnę kainą, rodo V. P. nesąžiningumą. Todėl teismas sudarytas žemės pirkimo-pardavimo sutartis naikintino²⁴.

Analizuojant sandorių sudarytų per atstovą pasekmes pasibaigus įgaliojimui, tikslinga paanalizuoti ir įgaliojotojo pareigas pasibaigiant įgaliojimui.

CK 2.148 straipsnyje numatyta, kad apie įgaliojimo panaikinimą, nurodytą šio kodekso 2.147 straipsnio 1 dalies 2 punkte, įgaliojotojas privalo pranešti įgaliotiniui, taip pat įgaliotojui žinomiems tretiesiems asmenims, su kuriais nustatant ir palaikant santykius atstovauti duotas įgaliojimas. Tokią pat pareigą turi įgaliojotojo teisių perėmėjai, kai įgaliojimas pasibaigia šio kodekso 2.147 straipsnio 1 dalies 4 ir 6 punktuose numatytais pagrindais.

Šios normos skirtos išvengti neigiamiems padariniams, kai įgaliojimas baigiasi panaikintas įgaliojotojo (CK 2.147 str. 1 d.). Šios normos tikslas yra apsaugoti tiek įgaliojotojo, tiek įgaliotinio, tiek trečiojo asmens interesus. Įgaliojimo pasibaigimo teisiniai padariniai gali pakenkti atstovavimo teisinių santykių subjektų interesams. Galimi atvejai, kai įgaliotinis ar trečiasis asmuo nežino, kad įgaliojimas panaikintas.

Pavyzdžiui, šito nežinodamas, įgaliotinis gali tęsti jam pavestus veiksmus įgaliojotojo vardu, nors tai ir prieštarautų atstovaujamojo interesams. Siekiant išvengti tokių padarinių, įgaliojotojas, o tam tikrais atvejais ir jo teisių perėmėjai įstatymo įpareigojami pranešti įgaliotiniui, taip pat jam žinomiems tretiesiems asmenims, dėl santykių su kuriais atstovauti buvo išduotas įgaliojimas, apie jo panaikinimą ar kitokius pasibaigimo atvejus. Taigi apie įgaliojimo pasibaigimą nustojus egzistuoti įgaliojotojui - juridiniam asmeniui (CK 2.147 str. 1 d. 4 p.) - pareigą pranešti įgaliotiniui ir tretiesiems asmenims turi sprendimą priėmęs organas, o jeigu jis šito nepadaro, tai tokia pareiga tenka likvidatoriui – juridinio asmens likvidavimo atveju; reorganizuoto juridinio asmens teisių perėmėjams -juridinio asmens reorganizavimo atveju. Apie įgaliojimo pasibaigimą mirus įgaliojotojui turi pranešti jo teisių perėmėjai (įpėdiniai), pripažinus jį neveiksnium arba ribotai veiksnium - atitinkamai jo globėjas ar rūpintojas, pripažinus nežinia kur esančiu - nežinia kur esančio fizinio asmens turto administratorius.

---

²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-473/2007.

Įgaliojimas baigiasi, kai atsiranda vienas iš CK 2.147 straipsnio 1 dalyje nurodytų jo pasibaigimo pagrindų. Įgaliotinio veiksmai pasibaigus įgaliojimui laikomi veikimu neturint įgaliojimų (teisių), išskyrus atvejus, kai įgaliotinis nežinojo ir negalėjo žinoti, kad įgaliojimas pasibaigė. Todėl, siekiant apsaugoti sąžiningų trečiųjų asmenų interesus, komentuojamame straipsnyje numatyta, kad kol įgaliotinis sužinojo pasibaigus įgaliojimą, įgaliojimo ir jo teisių perėmėjams atsiranda teisės ir pareigos - įgaliotinio veiksmų pasibaigus įgaliojimui rezultatas. Išimtis tėra atvejai, kad jeigu tretieji asmenys žinojo ar turėjo žinoti, jog įgaliojimas pasibaigė, įgaliojimas ar jo teisių perėmėjai gali ginčyti sudarytą sandorį. Šiuo atveju reikia įrodyti trečiųjų asmenų nesąžiningumą (t. y. kad tretieji asmenys žinojo ar turėjo žinoti įgaliojimą pasibaigus)²⁵.

Nagrinėjant per atstovą sudarytų sandorių pasekmes būtina panagrinėti perįgaliojimo atvejus. Perįgaliojimo atveju pasikeičia atstovavimo teisinių santykių subjektai: vietoj buvusio atstovo (įgaliotinio) atsiranda naujas subjektas - naujas įgaliotinis, kuriam atstovas perduoda teises veikti atstovaujamojo vardu ir interesais. Kadangi atstovavimo teisiniai santykiai grindžiami tarpusavio pasitikėjimu, tai atstovaujamojam svarbu, kas vykdys jo pavedimą. Todėl atstovas turi pareigą pranešti, kad jis perįgalioja kitą asmenį atlikti visus ar dalį veiksmų, kuriuos turėjo atlikti jis pats, taip pat suteikti atstovaujamojam informaciją apie naują įgaliotinį (vardą, pavardę (pavadinimą), adresą, profesines ar kitokias savybes ir aplinkybes, kurios gali turėti reikšmės pavedimo vykdymui). Apie perįgaliojimą ir asmenį, kuris perįgaliotas, atstovas turi pranešti iškart, kai tik perįgalioja. Atstovaujamojasis, gavęs tokią informaciją, gali nesutikti su perįgaliojimu ir jį atšaukti. Atstovui, nevykdančiam pareigos pranešti atstovaujamojam apie perįgaliojimą ir asmenį, kuriam perduoti įgaliojimai, tenka visa įgaliotinio atliekamų veiksmų rizika, nes jis atsako atstovaujamojam už įgaliotinio atliktus veiksmus, išskyrus atvejį, kai įgaliotinis paskirtas atstovaujamojo nurodymu, nebent atstovas, žinodamas, kad įgaliotinis, nors ir pasirinktas atstovaujamojo, yra nesąžiningas, nepatikimas ir gali pakenkti atstovaujamojo interesams, nepraneša apie tai atstovaujamojam.

---

²⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 289.

2.2. Atstovo teisių sudaryti sandorius apribojimai ir jų nesilaikymo pasekmės

Įstatyme arba įgaliojime nustatyti apribojimai, kuriais siekiama išvengti galimo atstovo ir atstovaujamojo intereso konflikto. Draudžiama atstovui sudaryti sandorius atstovaujamojo vardu savo naudai²⁶. Esminis atstovavimo teisinių santykių principas – atstovo pareiga veikti tik atstovaujamojo naudai ir interesais. Tokios nuostatos laikosi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas²⁷.

Atstovas atstovaujamojo vardu negali sudaryti sandorių nei su pačiu savimi, nei su tuo asmeniu, kurio atstovas jis tuo metu yra, taip pat su savo sutuoktiniu bei tėvais, vaikais ir kitais artimaisiais giminaičiais. Tokie sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais atstovaujamojo reikalavimu.

Ši norma skirta atstovaujamojo interesų apsaugai. 1964 m. CK 65 straipsnyje atstovo teisės ribotos mažiau, nes jame buvo nurodyta, kad atstovas negali sudaryti atstovaujamojo vardu sandorių nei su pačiu savimi, nei su kitu asmeniu, kurio atstovas jis tuo pačiu metu yra. Tačiau teismų praktika pripažino, kad atstovaujamojo interesai gali būti pažeisti atstovui sudarant sandorius atstovaujamojo vardu ne tik su pačiu savimi ar kitu asmeniu, kurio atstovas jis tuo pačiu metu yra, bet ir su savo sutuoktiniu ar savo artimaisiais giminaičiais, nes tokių sandorių sudarymas gali pažeisti atstovaujamojo interesus ir sukelti interesų konfliktą²⁸.

Taigi, atstovas, jeigu jis veikia atstovaujamojo vardu, negali sudaryti sandorių:

a) su pačiu savimi, t. y. būti kita sandorio šalimi ir kartu atstovauti atstovaujamojamam;

b) su asmeniu, kurio atstovas jis tuo metu yra, t. y. būti abiejų sandorio šalių atstovas ir veikti jų vardu, išskyrus atvejus, kai vykdoma prievolė, taip pat kai abi sandorio šalys aiškiai išreiškė savo valią, kad atstovas veiktų jų abiejų interesais (CK 2.135 str. 2 d.);

c) su savo sutuoktiniu, t. y. negali sudaryti sandorio atstovaujamojo vardu, jeigu kita sandorio šalis yra jo sutuoktinis;

d) su savo tėvais;

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228/2003.

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2004.

²⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 267.

- e) su savo vaikais;
- f) su kitais artimaisiais giminaičiais.

Sąvoką „sutuoktinis“ būtina aiškinti plačiau: ji apima ne tik sutuoktinį, t. y. vyrą ar moterį, įstatymų nustatyta tvarka įregistravusius santuoką (CK 3.7 str. 2 d.), bet ir sugyventinį - vyrą ar moterį, kurie, įregistravę savo partnerystę įstatymų nustatyta tvarka, bendrai gyvena ne mažiau kaip vienus metus neįregistravę santuokos (CK 3.229 str.), taip pat sutuoktinį, kuris su kitu sutuoktiniu gyvena skyrium (separacijos atveju; CK 3.73-3.80 str.).

Sąvoką „artimieji giminaičiai“ būtina aiškinti taip, kaip reglamentuojama CK 3.135 straipsnyje (artimaisiais giminaičiais pripažįstami tiesiosios linijos giminaičiai iki antrojo laipsnio imtinai (tėvai ir vaikai, seneliai ir vaikaičiai) ir šoninės linijos antrojo laipsnio giminaičiai (broliai ir seserys). Tačiau sąvoka „artimieji giminaičiai“ neapima asmenų, susijusių svainystės santykiais (CK 3.136 str.)²⁹.

Mūsų nuomone, atstovui sudarius sandorį su asmeniu, su kuriuo jis susijęs svainystės ryšiais, gali būti taikomas CK 2.135 straipsnis, t.y. kuriame įtvirtintos nuostatos, reglamentuojančios interesų konfliktą.

Tačiau išanalizavus teismų praktiką pastebėta, jog dažnai teismai laikėsi nuomonės, kad sandorio sudarymas su svainystės santykiais susijusiu asmeniu nesukelia interesų konflikto.

*Pavyzdžiui, Vilniaus miesto 1-asis apylinkės teismas 2007 m. sausio 31 d. sprendime nurodė, kad atsakovas M. P., atstovaudamas ieškovei J. R. ir sudarydamas mainų sutartį su savo svaine, įstatymo nepažeidė*³⁰.

Analogiškos nuomonės laikėsi ir Vilniaus apygardos teismas 2007 m. gegužės 11 d. nutartyje.

Manytina, jog tokia praktika klaidinga. Šios nuomonės laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris vienoje iš bylų nurodė, kad sutuoktinius sieja santuoka, bet ne giminystės ar svainystės ryšiai. Tačiau sutuoktinių, kaip nesusijusių giminystės ryšiais asmenų, santuoka lemia svainystės ryšių atsiradimą, nes pagal CK 3.136 straipsnį svainystė - santykis tarp vieno sutuoktinio ir antro sutuoktinio giminaičių (posūnio, podukros, patėvio, pamotės, uošvės, uošvio, žento, marčios ir t. t.) bei tarp abiejų sutuoktinių giminaičių (vyro brolio ar sesers ir žmonos brolio ar sesers, vyro tėvo ar

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2004.

³⁰ Vilniaus miesto 1-asis apylinkės teismo 2007 m. sausio 31 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 1-54-569-69/2007.

motinos ir žmonos tėvo ar motinos ir t. t.). Dėl to darytina išvada, kad į kitų artimųjų giminaičių sąvoką patenka ne tik CK 3.135 straipsnyje išvardyti giminystės ryšiais susiję asmenys, bet ir asmenys, kuriuos sieja artimi ryšiai, atsiradę dėl to, kad artimais giminystės ryšiais nesusiję asmenys sudarė santuoką. Tokie asmenys pagal CK 3.136 straipsnį yra svainystės ryšiais susiję asmenys. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad ryšiai turi būti artimi, darytina išvada, jog į vartojamą kitų artimų giminaičių sąvoką patenka tik artimais svainystės ryšiais susiję asmenys³¹.

Be to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad, atstovui sudarius sandorį su asmeniu, su kuriuo jis susijęs svainystės ryšiais, gali būti taikomas CK 2.135 straipsnis, kad jeigu atstovas, pažeisdamas suteiktas teises, sudaro atstovaujamojo interesams prieštaraujantį sandorį, toks sandoris atstovaujamojo reikalavimu gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu trečiasis asmuo apie tokį interesų konfliktą žinojo ar turėjo žinoti. Interesų konfliktas galimas ir sudarius sandorį ne tik su artimuoju giminaičiu, bet ir kitu asmeniu³². Tiek sudarant sandorį su artimuoju giminaičiu, tiek su asmeniu, su kuriuo atstovas susijęs svainystės ryšiais, sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu dėl iš esmės atstovaujamojo valios trūkumų, kadangi dėl interesų konflikto ji gali būti išreiškiama neatitinkant tikrosios atstovaujamojo valios ir tuo pažeidžiant jo teises ir teisėtus interesus³³.

Taigi, CK 2.134 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad atstovas atstovaujamojo vardu negali sudaryti sandorių su pačiu savimi, o tokie sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais. Šio straipsnio 2 dalyje numatyta, kad šis apribojimas netaikomas, jeigu kiti įstatymai numato ką kita.

Pavyzdžiui, uždarnosios akcinės bendrovės vadovo teisinę padėtį reglamentuoja Akcinių bendrovių įstatymas. Sprendžiant šį ginčą turi būti taikomos šio įstatymo nuostatos, reglamentuojančios administracijos vadovo kompetenciją sudarant sandorius. Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad bendrovės vadovas yra vienasmenis bendrovės valdymo organas, o straipsnio 8 dalyje – kad jis veikia bendrovės vardu ir turi teisę vienvaldiškai sudaryti sandorius, išskyrus atvejus, kai bendrovės įstatymuose yra nustatytas kiekybinis atstovavimas bendrovei.

---

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. liepos 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-310/2007.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2004, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-119/2008 ir kt.

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2004.

Sugretinus CK 2.134 straipsnio 2 dalį ir Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 1 ir 8 dalis darytina išvada, kad kompetencijos požiūriu bendrovės vadovas, veikdamas bendrovės vardu, turi teisę sudaryti sutartį pats su savimi. Tačiau jis turi veikti taip, kaip pagal pareigas privalo veikti juridinio asmens organas. Juridinio asmens vienasmenis valdymo organas yra bendrovės vadovas. Tokiu atveju administracijos vadovas yra valdymo organas ir vienasmenio valdymo organo vienintelis narys. Jo pareigos numatytos CK 2.87 straipsnyje: juridinio asmens valdymo organo narys juridinio asmens atžvilgiu turi veikti sąžiningai ir protingai, turi būti lojalus juridiniam asmeniui ir laikytis konfidencialumo, privalo vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams, negali painioti juridinio asmens turto su savo turtu arba jį naudoti asmeninei naudai be juridinio asmens dalyvių sutikimo (CK 2.87 straipsnio 1- 4 dalys). Juridinio asmens valdymo organų nariai negali pasipelninti juridinio asmens sąskaita, o priešingi jų veiksmai būtų juridinio asmens organų narių pareigų pažeidimas pagal CK 2.87 straipsnį. Šioje normoje išdėstyti reikalavimai, kaip turi elgtis juridinio asmens organo narys, o jo kompetencija sudaryti sandorius yra suvaržoma tuo, kad sandoriais negali būti painiojamas nario turtas su asmeniniu turtu ar bendrovės turtas naudojamas asmeninei naudai gauti, ir tai negali būti daroma be juridinio asmens dalyvių sutikimo³⁴.

Bendrovės vadovas turi pareigą vengti interesų konflikto. Interesų konfliktas atsirastų tada, jei atstovas, pažeisdamas suteiktas teises, sudarytų atstovaujamojo interesams prieštaraujantį sandorį (CK 2.135 straipsnio 1 dalis). Sandoris gali prieštarauti atstovaujamojo interesams, jeigu jis yra visiškai nereikalingas ar atstovaujajam nenaudingas.

Pažymėtina, jog CK 2.134 straipsnio 1 dalyje numatyti atstovo teisių sudaryti sandorius ribojimai netaikomi, jeigu įstatymuose numatyta kitaip, t. y. kiti įstatymai leistų sudaryti sandorius atstovui atstovaujamojo vardu su komentuojamo straipsnio 1 dalyje nurodytais asmenimis, taip pat kai atstovas veikia kaip atstovas pagal įstatymą. Pavyzdžiui, tėvai (globėjai) yra nepilnamečio atstovai pagal įstatymą, todėl nepilnamečių iki 14 metų vardu sandorius sudaro jų tėvai (globėjai). Dėl to, pavyzdžiui, tėvas gali sudaryti sandorį savo vaiko vardu su kitu asmeniu, kurio atstovas tėvas yra pagal susitarimą. Tačiau šią normą būtina taikyti ir aiškinti sistemiškai, atsižvelgiant į kitas CK normas, kurios reglamentuoja atstovų pagal įstatymą veiklą, tėvų teises ir pareigas

---

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-230/2005.

tvarkant vaikų turtą. Pavyzdžiui, CK 2.7 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad už nepilnamečius iki 14 metų sandorius jų vardu sudaro tėvai. Tačiau CK 3.185-3.191 straipsniuose numatyti ribojimai tėvams sudaryti sandorius savo vaikų vardu. Todėl CK 2.134 straipsnį ir minėtas CK normas būtina aiškinti ir taikyti sistemiškai. Kitas pavyzdys yra CK 3.244 straipsnio 4 dalis, kur ribojamos globėjo, rūpintojo, jų artimųjų giminaičių teisės sudaryti sandorius su globotiniu ar rūpintiniu, išskyrus atvejus, kai turtas globotiniui ar rūpintojui yra dovanojamas ar perduodamas neatlygintinai naudotis, jeigu tai atitinka globotinio ar rūpintinio interesus. Taigi sistemiškai taikant CK 2.134 straipsnio 2 dalį ir CK 3.244 straipsnio 4 dalį reikia pripažinti, kad globėjas ar rūpintojas, nors ir veikdamas kaip atstovas pagal įstatymą, negali su savo atstovaujamoju (globotiniu ar rūpintiniu) sudaryti sandorių, išskyrus atvejus, kai, pavyzdžiui, globėjas ar rūpintojas atstovaujajam nori padovanoti ar neatlygintinai perduoti naudotis daiktą (sudaryti dovanojimo ar panaudos sutartis)³⁵.

Kitame darbo poskyryje plačiau panagrinėsime sandorio, sudaryto kito asmens vardu neturint teisės arba viršijant suteiktas teises, pasekmes.

2.3. Sandorio, sudaryto kito asmens vardu neturint teisės arba viršijant suteiktas teises, pasekmės

Atstovavimu laikomas tik toks teisinis santykis, kurio pagrindu vienas asmuo veikia kito asmens vardu ir interesais jam duotų įgalinimų ribose. Kadangi be įgalinimo negali būti atstovavimo, bet kokių sandorių sudarymas kito asmens vardu ir interesais, neturint tam įgalinimo ar jį viršijant, laikomas negaliojančiu.

Tokio atstovavimo negaliojimo pagrindas atstovaujamojo valios nebuvimas. Tai reiškia, kad, sudarant įgaliojimą, visų pirma jame turi būti išreikšta tikroji įgaliotojo valia, susiformavusi turint tikslą pasiekti norimą galutinį rezultatą. Kaip ir bet koks kitas sandoris, įgaliojimas, išduotas kitam asmeniui prieš įgaliotojo valią arba iškreipiant įgaliotojo tikrąją valią, gali būti pripažintas negaliojančiu pagal paties įgaliotojo ieškinį. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad įgaliojimas savaime, net ir išduotas su įgaliotojo valios trūkumu, nesukelia jokių neigiamų pasekmių tol, kol jis nepradedamas įgyvendinti arba neįgyvendintas. Neigiamos pasekmės įgaliotojui atsiranda arba dėl netinkamo

---

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 268-269.

įgaliojimo vykdymo, arba dėl to, kad įgaliojimas turi valios trūkumą, išduotas netinkamai suformulavus jo tikslus ir uždavinius, dėl ko jis buvo išduotas³⁶.

Šių sandorių negaliojimą sąlygoja tai, kad asmuo, su kuriuo sudaromas sandoris neturint ar viršijant įgalinimus privalo tai žinoti, nes įgaliojimas skiriamas tretiesiems asmenims, kurie iš jo turinio gali spręsti, kokie įgalinimai duoti įgaliotiniui. Todėl jis negali reikalauti, kad asmuo, kurio vardu sudarytas šis sandoris, vykdytų atsirandančias iš jo pareigas. Tačiau sandoris, sudarytas neturint įgalinimų ar juos viršijant, gali sukurti, pakeisti ir panaikinti atstovaujamojo teises ir pareigas, jeigu pastarasis po to pritaria visam šiam sandoriui ar viršijančiai įgalinimus sandorio daliai³⁷.

Atstovo sudarytas atstovaujamojo vardu sandoris tiesiogiai sukuria, pakeičia ir panaikina atstovaujamojo civilines teises ir pareigas, kai atstovas veikia neviršydamas jam suteiktų teisių (CK 2.133 str. 1 d.). Kai asmuo sudaro sandorį kito asmens vardu kaip jo atstovas, neturėdamas tam teisės arba viršydamas jam suteiktas teises, atstovaujamojam sandoris nesukelia jokių padarinių, t. y. nėra jam privalomas.

Tačiau komentuojama norma numato vieną išimtį, kai ir atstovaujamojo vardu sudarytas neturint tam teisės ar viršijant suteiktas teises sandoris tampa atstovaujamojam privalomas. Tokį sandorį atstovaujamojasis gali patvirtinti. Kita sandorio šalis (t. y. trečiasis asmuo, su kuriuo sandorį kito asmens vardu sudaro tam neturintis teisės asmuo) gali kreiptis į asmenį, kurio vardu sandoris yra sudarytas, su prašymu jį patvirtinti arba ne patvirtinti³⁸.

Atstovaujamojo pritarimas sandoriui, sudarytam neturint įgalinimų arba juos viršijant, yra vienašalis jo valios išreiškimas. Toks pritarimas gali būti padarytas raštu ir žodžiu. Žodinis pritarimas leidžiamas tik tuo atveju, jeigu paties sandorio sudarymas nereikalauja rašytinės formos. Kartais pritarimas gali ryškėti ir iš atstovaujamojo veiksmų turinio. Pavyzdžiui, jeigu atstovaujamojasis vykdo atsirandančias iš sudaryto be įgalinimo ar viršijant įgalinimus sandorio pareigas arba priima turtą, pinigus ir pan.

Taikant minėtą normą sistemiškai turėtų būti taikomos ir CK 2.83-2.84 straipsnių normos, skirtos teisiniams padariniams, kai juridinio asmens valdymo

---

³⁶ Lietuvos aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-119/2008.

³⁷ Civilinė teisė. Kaunas, Vajusta, 1997. P. 211-212.

³⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 271.

organai sudaro sandorį pažeisdami savo kompetenciją³⁹. Teisiniai padariniai priklauso nuo to, juridinis asmuo yra viešasis ar privatusis. Kadangi privačiajam juridiniam asmeniui būdingas bendrasis teisnumas, t. y. jam netaikoma *ultra vires* doktrina, sandoriai, nors valdymo organų sudaryti ir pažeidžiant savo kompetenciją (viršijant suteiktas teises arba veikiant be jų), sukelia prievoles juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus, kai įrodoma, kad trečiasis asmuo žinojo ar negalėjo nežinoti, jog valdymo organas sudaro sandorį pažeisdamas savo kompetenciją. Viešiesiems juridiniams asmenims būdingas specialusis teisnumas, t. y. jiems taikoma *ultra vires* doktrina, todėl sandoriai, viešojo juridinio asmens valdymo organų sudaryti pažeidžiant savo kompetenciją, nesukelia prievolių juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus, jeigu vėliau tokius sandorius viešasis juridinis asmuo patvirtina. Pagal 1964 m. CK nuostatas, *ultra vires* doktrina taikyta tiek viešųjų, tiek privačiųjų juridinių asmenų veiklai (sandoriai, kurie prieštaravo juridinio asmens veiklai, jo tikslams, nurodytiems jo steigimo dokumentuose, negaliojo, todėl, neatsižvelgiant į tai, juridinis asmuo yra viešasis ar privatusis, sandoris, sudarytas valdymo organams viršijant savo kompetenciją, sukurdavo prievoles juridiniam asmeniui tik tada, kai jis tokiam sandoriui pritardavo⁴⁰.

Pažymėtina, jog dažnai dėl įgaliojimų apimties kyla ginčai veikiant juridiniams asmenims pagal jungtinės veiklos sutartis ir pan.

Pavyzdžiui, vienoje civilinėje byloje kilo ginčas dėl šalių sudaryto sandorio pagal jungtinės veiklos sutartį privalomumo. Šioje byloje UAB „Deltima“ teigė, kad jo teisė sudaryti ginčo įrengimų įkeitimo sutartį atsirado pagal jungtinės veiklos sutarties 5.1 punktą, kuriuo UAB „Deltima“ buvo pavesta tvarkyti bendrus sutarties šalių reikalus be atskiro įgaliojimo. Tačiau teismas nurodė, kad jungtinės veiklos sutarties nuostata, suteikianti teisę tvarkyti bendrus šalių reikalus be atskiro įgaliojimo, jokiu būdu nereiškia, kad UAB „Deltima“ buvo suteikta teisė įkeisti AB „Kazlų Rūdos metalas“ priklausančius įrengimus. Pirma, jungtinės veiklos sutartis nenumatė, kad į sąvoką „bendri reikalai“ įeina paskolos sutarties sudarymas ir jos užtikrinimas. Paskolos sutartį sudarė tik UAB „Deltima“, o ne abi jungtinės veiklos sutarties šalys. Dėl to šios paskolos

---

³⁹ Nors pagal CK 2.81 straipsnio nuostatas juridiniai asmenys civilines teises ir pareigas įgyja ir jas įgyvendina per savo organus, tais atvejais kai jie viršija kompetencijos ribas, sandoriai vertinami kaip sudaryti atstovo.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 271.

*sutarties sudarymas ir jos užtikrinimas negali būti laikoma šalių bendrų reikalų tvarkymu*⁴¹.

Sprendžiant šį ginčą reikėtų vadovautis nuostata, kad jeigu atstovas veikia viršydamas jam suteiktus įgaliojimus, tai sandoriai, sudaryti viršijant įgaliojimus, atstovaujamojo nesaisto (CK 2.136 straipsnis). Antra, pagal bendrąsias atstovavimo santykius reglamentuojančias teisės normas atstovas, kurio teisės nėra aiškiai apibrėžtos, turi teisę atlikti tik tuos veiksmus, kurių reikia atstovaujamojo turtui ir turtiniams interesams išsaugoti bei turto priežiūrai (CK 2.137 straipsnio 2 dalis).

Siekiant apsaugoti kitos sandorio, sudaryto neturint tam teisės ar viršijant suteiktas teises, šalies (sąžiningo trečiojo asmens) teises ir interesus, CK 2.136 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad atstovas, jeigu atstovaujamas nepitaria jo sudarytam neturint tam teisės arba viršijant turimas teises sandoriui, turi atlyginti kitai sandorio šaliai nuostolius, kuriuos ši patiria dėl to, jog atstovaujamas nepatvirtina sandorio ir šis nesukuria jokių teisių ir pareigų. Būtina nuostolių atlyginimo sąlyga - kitos sandorio šalies sąžiningumas, t. y. privalu įrodyti, kad ji nežinojo ir neturėjo žinoti, jog asmuo sudaro sandorį neturėdamas tokios teisės arba viršydamas suteiktas teises. Privačiojo juridinio asmens valdymo organas, sudaręs sandorį viršydamas savo kompetenciją, lieka subsidiariai atsakingas, jeigu trečiojo asmens reikalavimo juridinis asmuo iki galo nepatenkins (CK 2.83 str. 3 d., Akcinių bendrovių įstatymo 38 str. 13 d.), o viešajam juridiniam asmeniui nepritarus sandoriui, sudarytam jo valdymo organui pažeidžiant savo kompetenciją, asmuo, sudaręs tokį sandorį, privalo atlyginti sąžiningam trečiajam asmeniui nuostolius.

Praktikoje pasitaiko atvejų kai atstovavimo įgaliojimai nugincijami. Įgaliojimo nugincijimas yra pakankama sąlyga tam, kad įgaliojimo iniciatyva būtų pripažinta negaliojančia ir sutartis, sudaryta nugincyto įgaliojimo pagrindu. Pagal 2000 m. CK 1.95 straipsnio 1 dalį viena iš negaliojančio sandorio pasekmių yra ta, kad sandoris laikomas negaliojančiu *ab initio* (nuo jo sudarymo momento). Taigi įgaliojimo pripažinimas negaliojančiu reiškia, kad įgaliotinis neturėjo teisės sudaryti tokio įgaliojimo pagrindu sandorių įgaliojimo vardu, nes šie sudaryti be teisėto pagrindo sandoriai nesukuria teisinių pasekmių. Jei tokie sandoriai ir buvo sudaryti, jie yra nugincijami remiantis 2000 m. CK 1.92 straipsniu pagal atstovaujamojo ieškinį⁴².

---

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-535/2004.

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-250/2005.

Pavyzdžiui, tokio ieškinio faktiniu pagrindu galėtų būti tam tikros aplinkybės dėl ieškovo esminio suklydimo jam pasirašant įgaliojimą, dėl to nustatant šį sandorių negaliojimo vieną iš pagrindų, svarbu įvertinti, ar įgaliojimas jo pasirašymo metu savo išraiška galėjo atitikti tikrąją ieškovo valią, ir, jei buvo nukrypta nuo ieškovo valios, kokios priežastys lėmė tokį neatitikimą. Sandorio nugalinėjimui teisiškai reikšminga yra tai, ar konkrečioje situacijoje sudarantis sandorį asmuo pagal savo individualias savybes veikia pakankamai apdairiai, rūpestingai ir suklysta dėl pateisinamų priežasčių, ar, priešingai, galėdamas suvokti ir numatyti realią riziką suklysti asmuo dėl tokio sandorio neapgalvotai prisiima didelę riziką patirti nenaudingas pasekmes dėl sudaromo sandorio. Taigi dėl suklydimo sandorį pripažinti negaliojančiu gali inicijuoti tik sąžiningai klydusi sandorio sudarymo metu šalis.

Negaliojančiu pripažintinas sandoris, sudarytas dėl suklydimo, turinčio esminę reikšmę. Šios normos prasme pateisinamą asmens suklydimą gali lemti dėl klaidingo vidinio suvokimo arba, tretiesiems asmenims darant įtaką, susiformavusius ir iš esmės neatitinkančius šio asmens tikrajai valiai sandorio sudarymo veiksmus. Dėl to sprendžiant asmens suklydimo esmingumą atsižvelgiama į prieš sandorio sudarymą ir jo sudarymo metu egzistavusias objektyvias aplinkybes, tokias kaip amžius, sveikatos būklė, išsilavinimas, nesuteikiantis teisinių žinių, kurios padėtų tinkamai įvertinti sudaromą sandorį ir t.t.

Pavyzdžiui, vienoje iš bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog ieškovas pasirašė įgaliojimą sudaryti dovanojimo sutartį per klaidą. Teismas nustatė, kad ieškovo ginčijamas įgaliojimas nekilnojamojo turto dovanojimo sutarčiai sudaryti buvo pasirašytas tą pačią dieną, kaip ir įgaliojimas paimti ieškovo pensiją iš banko sąskaitos. Ieškovas yra senyvo amžiaus (1923 metų gimimo), dėl traumos ir silpno regėjimo pripažintas 2 grupės invalidu, jam, kaip nedarbingam asmeniui, reikalinga parama, išsilavinimas, nesusijęs su teisinių žinių įgijimu, todėl, teismo nuomone, šios aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad ieškovas pasirašydamas įgaliojimą sudaryti dovanojimo sutartį buvo suklaidintas⁴³. Dėl to teismas ginčijamą dovanojimo sutartį panaikino.

Taigi, kaip ir bet kuriam kitam sandoriui, įgaliojimui gali būti taikomi bendrieji sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindai. Tai reiškia, kad, sudarant įgaliojimą, visų pirma jame turi būti išreikšta tikroji įgaliojimo valia, susiformavusi turint tikslą pasiekti norimą galutinį rezultatą. Kaip ir bet koks kitas sandoris, įgaliojimas, išduotas kitam

---

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-250/2005.

asmeniui prieš įgaliotojo valią arba iškreipiant įgaliotojo tikrąją valią, gali būti pripažintas negaliojančiu pagal paties įgaliotojo ieškinį.

Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad įgaliojimas savaime, net ir išduotas su įgaliotojo valios trūkumu, nesukelia jokių neigiamų pasekmių tol, kol jis nepradedamas įgyvendinti arba neįgyvendintas. Neigiamos pasekmės įgaliotojui atsiranda arba dėl netinkamo įgaliojimo vykdymo, arba dėl to, kad įgaliojimas turi valios trūkumą, išduotas netinkamai suformulavus jo tikslus ir uždavinius, dėl ko jis buvo išduotas. Pažymėtina ir tai, kad įgaliojimas turi būti vykdomas vadovaujantis tik įgaliotojo interesais. Dėl šių aplinkybių, tik pamačius pagal įgaliojimą atliktų veiksmų rezultatus, dažnai paaiškėja įgaliojimo, kaip tokio, ydingumas dėl jame netinkamai išreikštos įgaliotojo valios, todėl tokiais atvejais turi būti ginčijami tiek sandoris – įgaliojimas, tiek jo pagrindu atlikti veiksmai – šiuo atveju mainų sutartis⁴⁴.

Įgaliojimo teisėtumo klausimas negali būti nagrinėjamas atskirai nuo sutarties, sudarytos pagal įgaliojimą, teisėtumo. Šie abu sandoriai turi būti analizuojami ir vertinama neatskiriamai, atkreipiant dėmesį į šalių valios formavimosi kryptingumą.

Vertinant užsienio valstybių praktiką šiuo klausimu pažymėtina, jog didžiojoje daugumoje jų įtvirtintos teisės normos, reglamentuojančios sandorių sudarymą atstovui viršijant jam suteiktus įgaliojimus.

Pavyzdžiui, Anglijoje Įgaliojimų neturinčio arba juos viršijančio atstovo sudaryta sutartis prievoles atstovaujajam sukuria tik kai atstovaujamas asmuo ją patvirtina. Sutarties patvirtinimas gali būti aiškiai išreikštas arba numanomas iš atstovaujamojo veiksmų. Pavyzdžiui, jeigu atstovaujamas, sužinojęs apie tokią sutartį, per protingą laiką jos nenuginčija arba pradeda naudoti tai, ką gavo pagal sutartį, sutartis laikoma patvirtinta, o jos šalimi pripažįstamas atstovaujamas. Tačiau sutartį atstovaujamas gali patvirtinti tik tam tikrais atvejais.

Pirma, atstovas turi veikti atstovaujamojo interesais. Jeigu atstovas veikė savo vardu arba neatskleidė atstovavimo fakto, sutarties patvirtinti negalima. Manoma, kad sutartis, sudaryta neatskleidus atstovavimo fakto, nesukelia ir negali sukelti atstovaujajam jokių teisinių padarinių. Tačiau sutartį, kurioje atstovavimo faktas buvo atskleistas, bet nebuvo įvardytas atstovaujamas, patvirtinti galima.

Antra, atstovaujamas turi būti veiksnus. Neveiksnius atstovaujamas sutarties patvirtinti negali ir sutarties šalis yra jo atstovas.

---

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-119/2008.

Trečia, sudarant sutartį atstovaujamasis privalo egzistuoti. Sutarties, sudarytos būsimos įmonės interesais, įsteigta sudarius sutartį įmonė patvirtinti negali⁴⁵.

Ketvirta, sudaryta sutartis turi neprieštarauti įstatymui, viešajai tvarkai ar moralei. Patvirtinus sutartį, atstovaujamasis jos šalimi tampa nuo pat sutarties sudarymo momento, t. y. sutarties patvirtinimas turi grįžtamąjį galiojimą, išskyrus atvejus, kai sutartyje įsakmiai numatyta, kad ji įsigalioja nuo patvirtinimo momento.

Anglijos teisė dar skiria atskleistą ir neatskleistą atstovavimą. Šis skirstymas turi esminę reikšmę atstovaujamojo ir trečiųjų asmenų tarpusavio teisėms ir pareigoms.

Atstovavimas yra atskleistas, kai trečiasis asmuo žino sudaręs sutartį su kito asmens - atstovaujamojo atstovu. Trečiajam asmeniui nebūtina žinoti atstovaujamojo vardo ir pavardės. Pakanka atskleisti patį atstovavimo faktą, pavyzdžiui, atstovo pareiškimo: „aš esu kito asmens atstovas“ arba „aš veikiu kito asmens interesais“.

Esant atskleistam atstovavimui, sutarties šalys yra atstovaujamasis ir trečiasis asmuo, taigi visos teisės ir pareigos pagal sudarytą sutartį atsiranda atstovaujajam, o ne atstovui.

Esant neatskleistam atstovavimui, trečiasis asmuo nežino sudaręs sutartį su kito asmens atstovu. Kokių teisinių padarinių tokiu atveju atstovo sudaryta sutartis sukelia atstovaujajam, Anglijos teisės doktrinoje ir teismų praktikoje bendros nuomonės nėra: vieni mano, kad atstovaujamasis nėra sutarties šalis, o sutartis sudaryta tarp atstovo ir trečiojo asmens; kiti - kad sutarties šalis yra atstovaujamasis, tačiau visa atsakomybė pagal sudarytą sutartį tenka atstovui; lieti - kad sutartis laikoma sudaryta tarp atstovo ir trečiojo asmens, tačiau atstovaujamasis gali pareikšti savo teises pagal šią sutartį.

Kai atstovas veikia savo vardu, neatskleisdamas atstovavimo fakto, sutarties šalimi laikomas atstovas; atstovaujajam tokia sutartis prievolių dažniausiai nesukuria. Analogiškų teisinių padarinių atsiranda, kai atstovas veikia neegzistuojančio asmens, pavyzdžiui, būsimos įmonės, interesais⁴⁶.

JAV teisė nereikalauja, kad atstovavimo faktas visuomet būtų atskleistas. Tačiau priklausomai nuo to ar atstovavimo faktas buvo atskleistas, galimi įvairūs sutartinių santykių variantai.

Pirma, jeigu atstovavimo faktas buvo visiškai atskleistas, t. y. trečiasis asmuo žinojo sudaręs sutartį su konkrečiu atstovaujamojo atstovu, sutarties šalis yra atstovaujamasis ir trečiasis asmuo.

---

⁴⁵ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius, Justitia, 1996. P. 205.

⁴⁶ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius, Justitia, 1996. P. 206.

Antra, jeigu atstovavimo faktas nebuvo visiškai atskleistas, t. y. trečiasis asmuo žinojo sudarą sutartį su atstovu, bet nežinojo, kas yra atstovaujамasis, sutartis laikoma sudaryta tarp trečiojo asmens - kaip vienos šalies, ir atstovo bei atstovaujamojo - kitos šalies.

Trečia, jeigu atstovavimo faktas nebuvo atskleistas, t. y. trečiasis asmuo nežinojo sudarą sutartį su atstovu, atstovaujамasis nėra laikomas sutarties šalimi, nes sutartis sudaryta tarp trečiojo asmens ir atstovo.

Ketvirta, jeigu atstovavimo fakto neleido atskleisti pats atstovaujамasis, atstovo sudaryta sutartis sukuria prievoles atstovaujамajam⁴⁷.

Olandijoje sutartinis atstovavimas gali atsirasti žodžiu arba raštu pavedus kitam asmeniui veikti atstovaujamojo vardu ir interesais. Įgaliojimas atstovui sudaryti sutartį, kuriai įstatymas nustato privaloma rašytinę formą, taip pat turi būti rašytinis. Rašytiniame įgaliojime gali būti numatytos papildomos sąlygos, pavyzdžiui, kad įgaliojimas neatšaukiamas arba galioja ir atstovaujамajam mirus. Generalinis įgaliojimas nesuteikia atstovui teisės disponuoti atstovaujamojo turtu, išskyrus atvejus, kai tokia teisė aiškiai numatyta įgaliojime (CK 3-61 str.).

Neįgalio to atstovo sudarytą sutartį pripažinus negaliojančia, trečiasis asmuo turi teisę iš atstovo reikalauti atlyginti nuostolius, išskyrus atvejus, kai trečiasis asmuo žinojo ar turėjo žinoti, kad atstovas įgaliojimų neturi (CK 3-70 str.).

Kitame darbo skyriuje plačiau panagrinėsime komercinio atstovavimo metu sudarytų sandorių pasekmes, nes komercinis atstovavimas turi savitų ypatumų lyginant su bendrosiomis atstovavimo nuostatomis.

---

⁴⁷ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius, Justitia, 1996. P. 206.

3. SANDORIŲ SUDARYMO PER ATSTOVĄ KOMERCINIUOSE SANTYKIUOSE YPATUMAI IR PASEKMĖS

Prokūros institutas gana naujas Lietuvos teisėje, kadangi buvo įtvirtintas tik 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojusiam Civiliniame kodekse, o galutinai tapo įgyvendinamas pradėjus veikti Juridinių asmenų registru, registruojančiam prokūras. Prokūra – specifinis juridinio asmens įgaliojimas. Civiliniame kodekse prokūra apibrėžiama kaip įgaliojimas, kuriuo juridinis asmuo (verslininkas) suteikia teisę savo darbuotojui ar kitam asmeniui atstovaujamojo vardu ir dėl jo interesų atlikti visus teisinius veiksmus, susijusius su juridinio asmens (verslininko) verslu. Iš apibrėžimo galima spręsti, kad prokūra iš esmės reiškia bendro pobūdžio įgalinimus atlikti teisinius veiksmus, susijusius su kasdienine bendrovės komercine veikla. Teorijoje prokūra pripažįstama antrąja plačiausia (po valdymo organų veikimo bendrovės vardu) juridinio asmens atstovavimo forma⁴⁸.

Tačiau, prokūra Lietuvoje nėra visiškai nauja sąvoka – su prokūra tikriausiai jau yra susidūrę Lietuvos ūkio subjektai, turintys verslo ryšių su partneriais užsienyje. Be to, Lietuvos Respublikos Prekybos įstatymas, galiojęs Lietuvoje nuo 1995 iki 2001 metų, taip pat numatė prokūrą, tačiau ji mažai kam buvo reikalinga, kadangi vietoje jos sėkmingai buvo naudojamas paprastas įgaliojimas. Prokūra yra specifinė įgaliojimo rūšis, kuri:

- išduodama tik verslininko - juridinio asmens arba fizinio asmens – vardu,
- išduodama tik fiziniam asmeniui, dažniausiai juridinio asmens darbuotojui (prokuristui),
- taikoma tik verslo santykiams bei atlikti teisinius veiksmus teisme ir kitose ne teismo institucijose.

Sprendžiant klausimą, ar konkretaus juridinio asmens išduoto įgaliojimo apimtis atitinka prokūrą, siūlytume įvertinti tai, jog prokūra, atsižvelgiant į Civiliniame kodekse įtvirtintą jos apibrėžimą, turėtų būti išduodama tais atvejais, kai konkrečiam darbuotojui tam tikroje įmonės verslo srityje suteikiami pakankamai platūs nuolatinio ir besikartojančio pobūdžio įgalinimai (pvz., įgalinimas tam tikru laikotarpiu sudaryti visus tam tikros rūšies ar vertės sandorius – paslaugų pirkimo, paskolų ir pan. sutartis). Tuo tarpu vienkartinio pobūdžio įgalinimai (pvz., įgalinimas pasirašyti konkrečią sutartį ar atlikti vieną ar kelis konkrečius veiksmus) gali būti įforminami pagal bendrąsias atstovavimo normas (t.y. ne prokūra, o įgaliojimu).

---

⁴⁸ Mizaras V. Teisiniai atstovavimo santykiai: prokūros samprata ir ypatumai. Justitia, 2007 m. Nr. 1 (63).

Skirtingai nei prokūra, įgaliojimai, išduoti pagal CK 2.137, 2.140 – 2.141 straipsnius, yra riboti. Įgaliojime turi būti nurodoma, kokius konkrečiai veiksmus turi teisę atlikti įgaliotinis (CK 2.137 straipsnio 1 ir 2 dalys). Įgaliotiniui pažeidus šias ribas, sudarytas sandoris nesukelia prievolių bendrovei ir gali būti pripažintas negaliojančiu pagal CK 2.136 straipsnio 1 dalį. Todėl tretieji asmenys, siekdami įsitikinti, ar įgaliotinis yra kompetentingas sudaryti atitinkamą sandorius, turi būti ypač atidūs ir pareikalauti pateikti įgaliojimą. Juridinių asmenų registre įgaliojimai, skirtingai nei prokūra, pagal galiojančius įstatymus nėra registruojami. Manytume, kad įgaliojimų registravimas nėra tikslingas, nes dėl įgaliojimo ribotumo šie yra nuolat keičiami, todėl įgaliojimų registravimas tik apsunkintų bendrovių veiklą. Be to, įgaliojimo registravimas nesuteiktų papildomų trečiųjų asmenų apsaugos priemonių, nes šie, atsižvelgdami į įgaliotinio kompetencijos pažeidimo teisinės pasekmes, vis tiek turėtų remtis ne tik registro duomenimis apie įgaliotinį, bet ir pačiu įgaliojimu, kuriame nurodytos įgaliotinio kompetencijos ribos.

Sprendžiant, ar išduoti prokūrą, ar vienkartinį įgaliojimą, reikia įvertinti su prokūros naudojimu susijusią riziką, kurios nėra atstovavimo pagal įgaliojimą atveju. Prokūra gali būti ribota (teritorija, veiklos sritis, laikas). Tačiau prokūros apribojimais neturi įtakos tretiesiems asmenims. Prokuristui pažeidus prokūroje numatytus apribojimus, bendrovės vardu sudarytų sandorių šiuo pagrindu ginčyti nebus galima. Tuo tarpu įgaliotiniui viršijus įgaliojime numatytus įgaliojimus, sudarytas sandoris teisinės pasekmes paprastai sukelia ne bendrovei, o pačiam įgaliotiniui⁴⁹.

Papildomai reiktų atsižvelgti į Civilinio kodekso 2.185 str., kurio 1 d. nustato, kad atstovaujamas gali pavesti savo darbuotojams atlikti veiksmus, kurie tam tikroje verslo srityje yra kasdieniniai ir įprastiniai, neišduodamas prokūros (tokiais atvejais prokūrą reglamentuojančios Civilinio kodekso normos taikomos pagal analogiją). Civiliniame kodekse numatytas darbuotojų veiksmų kasdieniškumas ir įprastumas turi būti nustatomas atsižvelgiant į kiekvieno verslo specifiką. Todėl tam, kad galėtume pateikti detalesnį paaiškinimą, kada prokūra gali būti neišduodama, mums reiktų susipažinti su konkrečia situacija įmonėje.

Prokūra yra įgaliojimas, kuriuo juridinis asmuo (verslininkas) suteikia teisę savo darbuotojui ar kitam asmeniui atstovaujamojo vardu ir dėl jo interesų atlikti visus teisinius veiksmus, susijusius su juridinio asmens verslu (CK 2.176 straipsnio 1 dalis). Taigi, jeigu

---

⁴⁹ Mizaras V. Teisiniai atstovavimo santykiai: prokūros samprata ir ypatumai. *Justitia*, 2007 m. Nr. 1 (63).

bendrovės valdymo organas išdavė prokūrą, prokuristas turi teisę atlikti visus teisinius veiksmus. Be to, prokūroje nurodyti prokuristo kompetencijos ribojimai neturi jokios įtakos trečiųjų asmenų atžvilgiu (CK 2.180 straipsnio 2 dalis). Kita vertus, pasinaudojus CK 2.180 straipsnio 1 dalimi, prokūroje gali būti numatomi atitinkamos prokuristo veiklos ribos (pvz., prokuristui suteikiama teisė veikti tik tam tikrose bendrovės veiklos srityse ar teisė sudaryti tik tuos sandorius, kurie neviršija tam tikros sumos, arba suderinti savo veiksmus su akcininkų susirinkimu ar stebėtojų taryba ir t.t.)⁵⁰.

Tačiau minėti ribojimai pagal CK 2.180 straipsnio 2 dalį galioja tik bendrovės viduje. Pažeidus šiuos ribojimus, sudaryti sandoriai dėl to nepripažintini negaliojančiais ir, atitinkamai, sukelia prievoles bendrovei. Šiuo atžvilgiu prokuristas iš dalies gali būti prilygintas valdymo organui, kurio kompetencijos pažeidimas, sudarant sandorius, sukelia prievoles bendrovei pagal CK 2.83 straipsnio 1 dalį.

Tačiau tretieji asmenys negali remtis CK 2.180 straipsnio 2 dalies nuostata, kad prokūros ribojimai neturi įtakos tretiesiems asmenims, jeigu jie sąmoningai siekė pakenkti atstovaujamojo interesams arba prokuristas sąmoningai veikė priešingai atstovaujamojo interesams, o tretieji asmenys šitai žinojo ar turėjo žinoti.

Vis dėlto jeigu tretieji asmenys veikė sąžiningai, tai prokuristo veiksmai įpareigoja atstovaujimąjį. Šiuo atveju atstovaujamas galės tik išsiieškoti iš prokuristo patirtus nuostolius.

Atsižvelgiant į nurodytas prokuristo veikimo teises pasekmes, CK 2.181 straipsnio 2 dalyje buvo numatytas konstitutyvinis prokūros registravimas - prokūra prieš trečiuosius asmenis įsigalioja tik nuo jos įregistravimo. Jeigu prokūra yra įregistruota Juridinių asmenų registre, tretieji asmenys gali panaudoti Juridinių asmenų registro duomenis apie prokuristą (registro duomenys pagal CK 2.71 straipsnio 3 dalį turi prima facie galią) ir nereikalauti papildomai pateikti prokūrą, nes, kaip minėta, prokūroje numatyti ribojimai neturi teisinės galios prieš trečiuosius asmenis.

Kita komercinio atstovavimo rūšis – prekybos agentas. Pagal Civilinio kodekso 2.152 straipsnį prekybos agentas apibrėžiamas kaip nepriklausomas asmuo, kurio pagrindinė ūkinė veikla – nuolat už atlyginimą tarpininkauti atstovaujajam sudarant sutartis ir sudaryti sutartis savo ar atstovaujamojo vardu ir atstovaujamojo sąskaita bei dėl jo interesų. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad atstovaujamas ir atstovas gali

---

⁵⁰ Viešūnaitė V. Prokūra. <http://verslas.banga.lt/lt/patark.full/3d4e5be935c44> žiūrėta 2008-03-15.

tarpusavyje nustatyti tik tokias konkurenciją ribojančias sąlygas, kurių nedraudžia konkurencijos teisės normos⁵¹.

Analizuojant prekybos agento sąvoką reikia išskirti šiuos prekybos agento požymius:

- prekybos agentas yra nepriklausomas asmuo. Tai reiškia, jog, pavyzdžiui, prekybos agentu negali būti pripažįstama įmonė, kuri įsteigta ir valdoma atstovaujamojo ar atstovaujamojo darbuotojo;
- pagrindinė prekybos agento ūkinė veikla – nuolatinis tarpininkavimas už atlyginimą;
- tarpininkavimo pobūdis – pirkimo–pardavimo sutarčių sudarymas savo ar atstovaujamojo vardu ir atstovaujamojo sąskaita bei dėl jo interesų.

Tokia prekybos agento samprata leidžia teigti, kad agentas iš esmės neprisiima jokios finansinės ar ekonominės rizikos tarpininkaudamas atstovaujajamam.

Prekybos agento sudaromų sutarčių atstovaujamojo interesais ir sąskaita sąlygos iš esmės yra nustatomos atstovaujamojo. Tai yra nustatyta Civilinio kodekso 2.156 straipsnio 1 punkte, kuriame nurodoma, kad prekybos agentas privalo sąžiningai ir rūpestingai vykdyti visus atstovaujamojo pavedimus ir protingumo kriterijų atitinkančias instrukcijas, būti lojalus atstovaujajamam ir veikti išimtinai dėl atstovaujamojo interesų. Prekybos agento atlyginimas dažniausiai nustatomas kaip tam tikras procentas nuo jo sudarytų sandorių sumos, ir prekybos agentas nepatiria nuostolių, jei tam tikra produkcija nėra parduodama ar prarandama, patiriama kitų nuostolių, nes tiek visa ekonominė, tiek ir finansinė, rizika tenka atstovaujajamam⁵².

Prekybos atstovas (agentas) savo veikloje turi vadovautis atstovaujamojo interesais. Prekybos agentas turi sąžiningai ir rūpestingai vykdyti atstovaujamojo pavedimus, būti lojalus atstovaujajamam ir veikti išimtinai dėl atstovaujamojo interesų (CK 2.156 str. 1 p.). Atstovas privalo elgtis sąžiningai, neveikti priešingai atstovaujamojo interesams. Tokios atstovo pareigos tiesiogiai išplaukia iš atstovaujamojo ir prekybos atstovo (agento) tarpusavio pasitikėjimu ir pagarba grindžiamų santykių. Prekybos agentas negali konkuruoti su atstovaujamoju, jeigu ši sąlyga numatyta sutartyje (CK 2.156 str. 4 p.)⁵³.

---

⁵¹ Švirinas D. Civilinės teisės ir konkurencijos teisės normų sąveika. Jurisprudencija, 2002, t. 28(20); 42–

52.

⁵² Švirinas D. Civilinės teisės ir konkurencijos teisės normų sąveika. Jurisprudencija, 2002, t. 28(20); 42–

52.

⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-79/2004.

Kaip jau minėta atstovas atsako už prekybos agento sudarytas sutartis. Be to, CK 2.163 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad kai prekybos agentas atstovaujamojo vardu sudaro sutartį, kurios sudaryti jis neturėjo teisės, o kita sandorio šalis apie tai nežinojo ir negalėjo žinoti, pripažįstama, kad atstovaujамasis tokią sutartį patvirtino, jeigu šis nedelsdamas po to, kai apie tokią sutartį sužinojo iš prekybos agento ar trečiojo asmens, nepareiškė trečiajam asmeniui, kad sutarčiai nepitaria.

Šiame straipsnyje nustatyta prekybos agento atsakomybė, kai jis viršija jam suteiktas teises sudaryti sutartis arba sudaro sutartis neturėdamas tam teisės. Šio straipsnio normos yra specialiosios CK 2.136 straipsnio ir 2.133 straipsnio 6 dalies normų atžvilgiu. Šios normos numato, kad tokiu atveju (kai įgaliojimai sudaryti sandorį viršijami arba jų apskritai neturima) sandoris sukurs atstovaujамajam teises ir pareigas tik jeigu šis patvirtins visą sandorį ar viršijančią teises jo dalį.

Jeigu trečioji šalis raštu kreipėsi į atstovaujамąjį su prašymu patvirtinti sandorį ir per jos nustatytą terminą (ne trumpesnę kaip 14 dienų) negavo atsakymo, pripažįstama, kad atstovaujамasis atsisakė patvirtinti sandorį. Skirtingai nei minėtuose dviejuose straipsniuose, komentuojamame straipsnyje labiau saugomos trečiųjų asmenų teisės ir numatyta daugiau pareigų atstovaujамajam. Konkrečiai kalbant, kai prekybos agentas atstovaujamojo vardu sudaro sutartį, kurios neturėjo teisės sudaryti, o kita sandorio šalis apie tai nežinojo ir negalėjo žinoti (t. y. veikė sąžiningai), pripažįstama, kad atstovaujамasis ją patvirtino, jeigu šis nedelsdamas po to, kai apie tokią sutartį sužinojo iš prekybos agento ar trečiojo asmens, nepareiškė šiam, jog jai nepitaria. Taigi šiuo atveju atstovaujamojo tylėjimas būtų laikomas sandorio patvirtinimu, o ne atsisakymu jį patvirtinti.

CK 2.163 straipsnio 2 dalyje patikslinta, kad šio straipsnio 1 dalyje įtvirtintos taisyklės taikomos ir tada, kai prekybos agentas viršija jam suteiktas teises sudaryti sutartis⁵⁴.

Tam tikrų ypatumų turi ir komercinis atstovavimas vykdant tarptautinių prekių pirkimo – pardavimo sutartis, kurį reglamentuoja CK 2.169-2.175 straipsnių nuostatos. Šių straipsnių normos rengtos remiantis UNIDROIT parengta ir 1983 m. vasario 17 d. Ženevoje pasirašyta Konvencija dėl atstovavimo sudarant tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutartis (toliau - 1983 m. Ženevos konvencija). Kol kas ši konvencija nėra įsigaliojusi, nes ją ratifikavo nepakankamai valstybių (pagal Konvencijos 33 straipsnį, ją

---

⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864 // Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74 – 2262.

turi ratifikuoti bent dešimt valstybių, tačiau iki šiol ją ratifikavusios tik kelios valstybės. Lietuva taip pat nėra ratifikavusi 1983 m. Ženevos konvencijos.

CK 2.168 skirsnio normos taikomos tik tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutartims kurios sudarytos per atstovą (-us), esant sąlygai, jog atstovaujамasis ir trečiasis asmuo yra skirtingose valstybėse.

Skirtingai nuo bendrųjų atstovavimo taisyklių, šio skirsnio specialiosios normos reglamentuoja tik išorinius atstovavimo santykius, t. y. tarp atstovaujamojo ir atstovo kaip vienos šalies ir trečiojo asmens kaip kitos šalies. Atstovo ir atstovaujamojo santykiams taikomos bendrosios atstovavimo taisyklės. Kaip ir 1983 m. Ženevos konvencijos 3 straipsnyje, komentuojamojo CK straipsnio 3 dalyje nurodytos išimtys, kai šis CK skirsnis nėra taikomas. Kiekvienu nurodytu atveju atstovavimo santykius reglamentuoja specialiosios teisės normos (pvz., jeigu šalys per atstovus sudaro sandorį dėl vertybinių popierių įsigijimo Nacionalinėje vertybinių popierių biržoje, tai atstovavimo santykiams bus taikomas Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymas).

CK 2.170 straipsnyje numatyta, kad atstovo sudaryta sutartis sukuria teises ir pareigas atstovaujамajam, jeigu atstovas veikė atstovaujamojo vardu ir dėl jo interesų, neviršydamas jam suteiktų teisių, ir trečiasis asmuo žinojo ar turėjo žinoti, kad sutartį sudaro su atstovu⁵⁵.

Kaip nurodyta CK 2.171 straipsnio 1 dalyje, tokie sandoriai sukuria teises ir pareigas atstovaujамajam, esant sąlygai, kad atstovas veikė atstovaujamojo vardu ir jo interesais, sandoriai sudaryti neviršijant suteiktų įgaliojimų, o trečiasis asmuo žinojo ar turėjo žinoti, jog sudaro sandorį su atstovu. Be abejo, nagrinėjamos dalies normą, kad atstovas privalo veikti atstovaujamojo vardu, būtina suprasti plačiai. Atstovui ne būtina tiesiogiai nurodyti, kad jis veikia tam tikro atstovaujamojo vardu. Pakanka, kad trečiasis asmuo iš aplinkybių suvoktų ar galėtų suvokti atstovo statusą.

CK 2.170 straipsnio antroje dalyje numatyta, kad atstovo sudaryta sutartis sukuria teises ir pareigas ne atstovaujамajam, o atstovui, jeigu:

- trečiasis asmuo nežinojo ir neturėjo žinoti, kad sutartį sudaro su atstovu (neatskleistas atstovavimas);
- konkrečios aplinkybės (pavyzdžiui, sutarties nuoroda) patvirtina, kad atstovas ketino sukurti teises ir pareigas sau, o ne atstovaujамajam.

---

⁵⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864 // Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74 – 2262.

Taigi atstovo sudaryta sutartis sukuria teises ir pareigas pačiam atstovui ir tada, kai konkrečios aplinkybės (pvz., sutarties nuoroda) patvirtina, kad atstovas ketino sukurti teises ir pareigas sau, o ne atstovaujamojam. Ši norma reiškia, kad atstovas, norėdamas savo veiksmais įpareigoti atstovaujamąjį, be kitų CK 2.171 straipsnyje numatytų sąlygų, taip pat privalo ketinti veikti kaip atstovaujamas. Paprastai pats faktas, kad atstovas veikia atstovaujamojo vardu, yra pakankamas pagrindas manyti, jog yra *contemplatio domini*. Vis dėlto jeigu konkrečios aplinkybės rodo, kad atstovas ketino sukurti teises sau, o ne atstovaujamojam, pripažįstama, jog *contemplatio domini* neegzistuoja ir teisės bei pareigos pagal atstovo sudarytą sandorį atsiranda atstovui.

Tačiau nepaisant numatytų aplinkybių, atstovaujamas gali įgyvendinti atstovo įgytas teises, susijusias su trečiuoju asmeniu, jeigu atstovas nevykdo savo prievolių atstovaujamojam, atsižvelgiant į trečiojo asmens teisę panaudoti gynybos priemones prieš atstovą. Jeigu atstovas nevykdo savo prievolių trečiajam asmeniui, tai šis asmuo turi teisę įgyvendinti su atstovaujamoju susijusias savo teises, įgytas prieš atstovą, atsižvelgiant į atstovo teisę panaudoti gynybos priemones prieš trečiąjį asmenį ir atstovaujamojo teisę panaudoti gynybos priemones prieš atstovą.

Tai reiškia, kad pirmiausia atstovaujamas gali įgyvendinti atstovo pagal sutartį su trečiuoju asmeniu įgytas teises, jeigu atstovas nevykdo atstovaujamojam savo prievolių, kylančių iš vidinių atstovavimo santykių (t. y. prievolių, atsirandančių pagal atstovavimo sutartį). Toks nevykdymas galimas dėl to, kad trečiasis asmuo nevykdo pagrindinės sutarties su atstovu (pvz., atstovas neperduoda atstovaujamojam daiktų, įgytų pagal sutartį su trečiuoju asmeniu neperduoda jų atstovui), arba dėl bet kokios kitos priežasties. Be abejo, tokiu atveju trečiasis asmuo prieš atstovaujamąjį galės panaudoti tokias pačias gynybos priemones kaip ir prieš atstovą. Kita vertus, tiesioginius atstovaujamojo ir atstovo tarpusavio santykius gali inicijuoti ir trečiasis asmuo, jeigu atstovas nevykdo savo prievolių trečiajam asmeniui (pvz., nesumoka pinigų už įsigytas prekes). Tada trečiasis asmuo turėtų teisę įgyvendinti su atstovaujamoju susijusias savo teises, įgytas prieš atstovą, atsižvelgiant į atstovo teisę panaudoti gynybos priemones prieš trečiąjį asmenį ir atstovaujamojo teisę panaudoti gynybos priemones prieš atstovą⁵⁶.

Abiem CK 2.171 straipsnio 3 dalyje numatytais atvejais tiesioginiai atstovaujamojo ir trečiojo asmens tarpusavio santykiai neatskleisto atstovavimo atveju gali atsirasti tik esant sąlygai, kad apie tokį ketinimą buvo atitinkamai pranešta

---

⁵⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 295.

atstovaujajam, atstovui ir trečiajam asmeniui. Kitaip tariant, atstovaujamas, ketinantis tiesiogiai įgyvendinti atstovo įgytas teises prieš trečiąjį asmenį, privalo apie tai pranešti atstovui ir trečiajam asmeniui. Savo ruožtu trečiasis asmuo privalo pranešti atstovaujajam ir atstovui, kad ketina reikalauti įvykdyti prievolę, ne iš atstovo, sudariusio sutartį, o iš atstovaujamojo. Gavęs tokį pranešimą, trečiasis asmuo ar atstovaujamas nebegali atsisakyti prievolių, siejančių jį su atstovu.

CK 2.171 straipsnio 3 dalyje numatytos teisės gali būti įgyvendintos, jeigu apie ketinimą jas įgyvendinti buvo atitinkamai pranešta atstovaujajam, atstovui ir trečiajam asmeniui. Gavę tokį pranešimą, trečiasis asmuo ar atstovaujamas nebegali atsisakyti prievolių, siejančių juo su atstovu. Jeigu atstovas nevykdo savo prievolių trečiajam asmeniui dėl atstovaujamojo kaltės, atstovas privalo pranešti trečiajam asmeniui atstovaujamojo vardą.

Išimčių iš bendrųjų taisyklių sudarant tarptautines pirkimo – pardavimo sutartis turi ir atvejai kai atstovas viršija įgaliojimus arba veikia neturėdamas teisės.

CK 2.172 straipsnyje numatyta, kad jeigu asmuo veikia neturėdamas šios teisės ar turimas teises viršydamas, jo veiksmai atstovaujajam nesukuria teisinių pasekmių. Tokiais atvejais atsiranda šio asmens ir trečiojo asmens teisės ir pareigos. Šio straipsnio antroje dalyje numatyta, kad šio straipsnio 1 dalies taisyklės netaikomos tais atvejais, kai atstovaujamojo elgesys davė protingumo kriterijų atitinkantį pagrindą trečiajam asmeniui sąžiningai manyti, kad atstovas turi reikiamus įgaliojimus ir veikia jų neviršydamas⁵⁷.

Taigi, šiame straipsnyje įtvirtinta bendrosios taisyklės išimtis ir pripažįstama, kad esant tam tikroms aplinkybėms atstovaujamas gali būti saistomas atstovo veiksmų, net jeigu šis veikė neturėdamas realių įgaliojimų (aiškiai išreikštų ar numanomų). Čia įtvirtinama tariamojo, arba regimojo, atstovavimo doktrina, teigianti, kad kai atstovaujamojo elgesys davė protingumo kriterijų atitinkančio pagrindo trečiajam asmeniui sąžiningai manyti, jog atstovas turi reikiamus įgaliojimus ir veikia jų neviršydamas, tariamojo atstovo veiksmai sukurs atstovaujamojo ir trečiojo asmens tarpusavio teises ir pareigas.

Kaip ir bendrosiose nuostatose, taip ir nagrinėjamu atveju atstovaujamas turi teisę patvirtinti veiksmus, kuriuos atliko asmuo, neturėdamas šios teisės ar ją viršydamas.

---

⁵⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002. P. 295.

Patvirtinimas gali būti bet kokios formos. Be to, jis gali būti numanomas iš atstovaujamojo elgesio. Patvirtinimas įsigalioja nuo to momento, kai pasiekia trečiąjį asmenį. Įsigaliojusio patvirtinimo nebegalima atšaukti.

Jeigu sandorio sudarymo metu trečiasis asmuo nežinojo ir negalėjo žinoti, kad atstovas neturi teisių ar jas viršija, tai trečiasis asmuo neatsako atstovaujajam, jeigu iki atstovo veiksmų patvirtinimo momento jis praneša atstovaujajam, kad sandoris jam neprivalomas net jį patvirtinus. Jeigu atstovaujamas patvirtino atstovo veiksmus, bet tą padarė ne per protingumo kriterijų atitinkantį terminą, trečiasis asmuo gali atsisakyti sandorio apie tai nedelsiant pranešdamas atstovaujajam.

Atkreiptinas dėmesys, kad trečiasis asmuo gali atsisakyti sandorio, kaip tai numatyta CK 2.172 straipsnio 2 dalyje, tik tada, jeigu veikė sąžiningai, t. y. sudarydamas sandorį nežinojo ir neturėjo žinoti, kad atstovas neturi teisių ar jas viršija. Tačiau trečiasis asmuo visais atvejais gali atsisakyti priimti tik dalinį atstovo veiksmų patvirtinimą.

Be to, jeigu atstovas atliko veiksmus dėl būsimo juridinio asmens interesų iki juridinio asmens įsteigimo, tokius veiksmus galima patvirtinti tik įstatymų nustatytais atvejais. Apibendrinant galima teigti, kad didžiąją dalį komercinio atstovavimo klausimų reglamentuoja bendrosios atstovavimo nuostatos, tačiau komercinis turi keletą savitumų, kurių atvejais netaikomos bendrosios nuostatos, o taikoma kiti įstatymai arba tarptautinės sutartys.

IŠVADOS

1. Atstovavimas yra civilinis teisinis santykis, atsirandantis tarp atstovo ir atstovaujamojo, kurio pagrindu atstovas, remdamasis įstatymu, administraciniu aktu ar išreikšdamas atstovaujamojo valią, jam suteiktų įgalinimų ribose sudaro sandorius ir atlieka atstovaujamojo vardu juridinę reikšmę turinčius veiksmus, kurie sukuria, pakeičia ir panaikina atstovaujamojo civilines teises ir pareigas.

2. Atstovo sudarytų sandorių pasekmių ypatumus reglamentuoja CK 2.133 straipsnis. Bendroji taisyklė yra ta, kad atstovo sudarytas atstovaujamojo vardu sandoris sukuria, pakeičia ir panaikina šio civilines teises ir pareigas - tas, kas veikia per kitą, veikia pats. Tačiau įstatymų leidėjas numato dvi pagrindines sąlygas, kad dėl atstovo veiksmų atsirastų, pasikeistų ar pasibaigtų atstovaujamojo teisės ir pareigos. Visų pirma, atstovas, veikdamas atstovaujamojo interesais, turi neviršyti jam suteiktų teisių. Antra, taip pat svarbu, kad atstovas, veikdamas atstovaujamojo interesais, turi atskleisti atstovavimo faktą. Atstovavimo fakto atskleidimas turi didelę reikšmę atstovaujamojo ir trečiųjų asmenų tarpusavio teisėms ir pareigoms.

3. Atstovui sudarant sandorį ir nepranešus, kad jis veikia atstovaujamojo vardu ir jo interesais, iš sandorio atsirandančios teisės ir pareigos atsiranda atstovaujamojam – kai kita sandorio šalis, su kuria atstovas sudarė sandorį, iš sudarymo aplinkybių turėjo suprasti sudaranti sandorį su atstovu bei kai kitai sandorio šaliai asmuo, su kuriuo sudaromas sandoris, neturėjo jokios reikšmės. Ši norma skirta neatskleistam (netiesioginiam) atstovavimui. Netiesioginiu (neatskleistu) atstovavimu laikomi tokie atvejai, kai sandorį vienas asmuo sudaro savo vardu, tačiau kito asmens interesais ir sąskaita.

4. Siekiant nustatyti, ar sudarytu sandoriu atsirado teisės ir pareigos atstovui, ar atstovaujamojam asmeniui, svarbu išaiškinti, ar atstovas tinkamai atskleidė atstovavimo faktą, ar kita sandorio šalis iš sandorio sudarymo aplinkybių turėjo suprasti, kad sandorį sudaro su atstovu, ir ar tai šaliai asmuo, su kuriuo sudaromas sandoris, neturėjo jokios reikšmės. Teismų praktikoje tinkamu atskleidimu laikomas ne tik įgaliojimų parodymas, bet aplinkybės leidusios kitai šaliai pagrįstai manyti, kad atstovauja tinkamas asmuo.

5. Jeigu atstovas veikė viršydamas savo teises, tačiau tokiu būdu, jog trečiasis asmuo turėjo rimtą pagrindą manyti, kad sudaro sandorį su tokią teisę turinčiu atstovu, sandoris privalomas atstovaujamojam, išskyrus atvejus, kai kita sandorio šalis žinojo ar turėjo žinoti, kad atstovas viršija savo teises.

6. Apie įgaliojimo panaikinimą įgaliotojas privalo pranešti įgaliotiniui, taip pat įgaliotojui žinomiems tretiesiems asmenims, su kuriais nustatant ir palaikant santykius atstovauti duotas įgaliojimas. Šios normos skirtos išvengti neigiamiems padariniams, kai įgaliojimas baigiasi panaikintas įgaliotojo. Šios normos tikslas yra apsaugoti tiek įgaliotojo, tiek įgaliotinio, tiek trečiojo asmens interesus. Įgaliojimo pasibaigimo teisiniai padariniai gali pakenkti atstovavimo teisinių santykių subjektų interesams. Galimi atvejai, kai įgaliotinis ar trečiasis asmuo nežino, kad įgaliojimas panaikintas.

7. Atstovas turi pareigą pranešti, kad jis perįgalioja kitą asmenį atlikti visus ar dalį veiksmų, kuriuos turėjo atlikti jis pats, taip pat suteikti atstovaujajam informaciją apie naują įgaliotinį (vardą, pavardę (pavadinimą), adresą, profesines ar kitokias savybes ir aplinkybes, kurios gali turėti reikšmės pavedimo vykdymui). Apie perįgaliojimą ir asmenį, kuris perįgaliotas, atstovas turi pranešti iškart, kai tik perįgalioja. Atstovaujajam, gavęs tokią informaciją, gali nesutikti su perįgaliojimu ir jį atšaukti. Atstovui, nevykdančiam pareigos pranešti atstovaujajam apie perįgaliojimą ir asmenį, kuriam perduoti įgaliojimai, tenka visa įgaliotinio atliekamų veiksmų rizika, nes jis atsako atstovaujajam už įgaliotinio atliktus veiksmus, išskyrus atvejį, kai įgaliotinis paskirtas atstovaujamojo nurodymu, nebent atstovas, žinodamas, kad įgaliotinis, nors ir pasirinktas atstovaujamojo, yra nesąžiningas, nepatikimas ir gali pakenkti atstovaujamojo interesams, nepraneša apie tai atstovaujajam.

8. Atstovas atstovaujamojo vardu negali sudaryti sandorių nei su pačiu savimi, nei su tuo asmeniu, kurio atstovas jis tuo metu yra, taip pat su savo sutuoktiniu bei tėvais, vaikais ir kitais artimaisiais giminaičiais. Tokie sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais atstovaujamojo reikalavimu. Ši norma skirta atstovaujamojo interesų apsaugai.

9. Atstovo sudarytas atstovaujamojo vardu sandoris tiesiogiai sukuria, pakeičia ir panaikina atstovaujamojo civilines teises ir pareigas, kai atstovas veikia neviršydamas jam suteiktų teisių. Kai asmuo sudaro sandorį kito asmens vardu kaip jo atstovas, neturėdamas tam teisės arba viršydamas jam suteiktas teises, atstovaujajam sandoris nesukelia jokių padarinių, t. y. nėra jam privalomas. Tačiau įstatymai numato vieną išimtį, kai ir atstovaujamojo vardu sudarytas neturint tam teisės ar viršijant suteiktas teises sandoris tampa atstovaujajam privalomas. Tokį sandorį atstovaujajam gali patvirtinti.

10. Siekiant apsaugoti kitos sandorio, sudaryto neturint tam teisės ar viršijant

suteiktas teisės, šalies (sąžiningo trečiojo asmens) teisės ir interesus, CK 2.136 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad atstovas, jeigu atstovaujamas nepritaria jo sudarytam neturint tam teisės arba viršijant turimas teisės sandoriui, turi atlyginti kitai sandorio šaliai nuostolius, kuriuos ši patiria dėl to, jog atstovaujamas nepatvirtina sandorio ir šis nesukuria jokių teisių ir pareigų. Būtina nuostolių atlyginimo sąlyga - kitos sandorio šalies sąžiningumas, t. y. privalu įrodyti, kad ji nežinojo ir neturėjo žinoti, jog asmuo sudaro sandorį neturėdamas tokios teisės arba viršydamas suteiktas teisės.

11. Jeigu bendrovės valdymo organas išdavė prokurą, prokuristas turi teisę atlikti visus teisinius veiksmus. Prokūroje nurodyti prokuristo kompetencijos ribojimai neturi jokios įtakos trečiųjų asmenų atžvilgiu. Kita vertus, pasinaudojus CK 2.180 straipsnio 1 dalimi, prokūroje gali būti numatomi atitinkamos prokuristo veiklos ribos. Tačiau minėti ribojimai pagal CK 2.180 straipsnio 2 dalį galioja tik bendrovės viduje. Pažeidus šiuos ribojimus, sudaryti sandoriai dėl to nepripažintini negaliojančiais ir, atitinkamai, sukelia prievoles bendrovei. Šiuo atžvilgiu prokuristas iš dalies gali būti prilygintas valdymo organui, kurio kompetencijos pažeidimas, sudarant sandorius, sukelia prievoles bendrovei pagal CK 2.83 straipsnio 1 dalį.

12. Atsižvelgiant į nurodytas prokuristo veikimo teisinės pasekmes, CK 2.181 straipsnio 2 dalyje buvo numatytas konstitutyvinis prokūros registravimas - prokūra prieš trečiuosius asmenis įsigalioja tik nuo jos įregistravimo. Jeigu prokūra yra įregistruota Juridinių asmenų registre, tretieji asmenys gali panaudoti Juridinių asmenų registro duomenis apie prokuristą ir nereikalauti papildomai pateikti prokurą, nes, kaip minėta, prokūroje numatyti ribojimai neturi teisinės galios prieš trečiuosius asmenis.

13. Kai prekybos agentas atstovaujamojo vardu sudaro sutartį, kurios sudaryti jis neturėjo teisės, o kita sandorio šalis apie tai nežinojo ir negalėjo žinoti, pripažįstama, kad atstovaujamas tokią sutartį patvirtino, jeigu šis nedelsdamas po to, kai apie tokią sutartį sužinojo iš prekybos agento ar trečiojo asmens, nepareiškė trečiajam asmeniui, kad sutarčiai nepritaria. Šiose normose nustatyta prekybos agento atsakomybė, kai jis viršija jam suteiktas teisės sudaryti sutartis arba sudaro sutartis neturėdamas tam teisės. Šio straipsnio normos yra specialiosios CK 2.136 straipsnio ir 2.133 straipsnio 6 dalies normų atžvilgiu. Šios normos numato, kad tokiu atveju sandoris sukurs atstovaujajam teisės ir pareigas tik jeigu šis patvirtins visą sandorį ar viršijančią teisės jo dalį.

14. Išimčių iš bendrųjų taisyklių sudarant tarptautines pirkimo – pardavimo sutartis turi atvejai kai atstovas viršija įgaliojimus arba veikia neturėdamas teisės. CK 2.172

straipsnyje numatyta, kad jeigu asmuo veikia neturėdamas šios teisės ar turimas teises viršydamas, jo veiksmai atstovaujajam nesukuria teisinių pasekmių. Tokiais atvejais atsiranda šio asmens ir trečiojo asmens teisės ir pareigos. Šio straipsnio antroje dalyje numatyta, kad šio straipsnio 1 dalies taisyklės netaikomos tais atvejais, kai atstovaujamojo elgesys davė protingumo kriterijų atitinkantį pagrindą trečiajam asmeniui sąžiningai manyti, kad atstovas turi reikiamus įgaliojimus ir veikia jų neviršydamas. Taigi, šiame straipsnyje įtvirtinta bendrosios taisyklės išimtis ir pripažįstama, kad esant tam tikroms aplinkybėms atstovaujamas gali būti saistomas atstovo veiksmų, net jeigu šis veikė neturėdamas realių įgaliojimų (aiškiai išreikštų ar numanomų). Čia įtvirtinama tariamojo, arba regimojo, atstovavimo doktrina, teigianti, kad kai atstovaujamojo elgesys davė protingumo kriterijų atitinkančio pagrindo trečiajam asmeniui sąžiningai manyti, jog atstovas turi reikiamus įgaliojimus ir veikia jų neviršydamas, tariamojo atstovo veiksmai sukurs atstovaujamojo ir trečiojo asmens tarpusavio teises ir pareigas.

LITERATŪRA

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992 m. spalio 25 d. // Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864 // Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74 – 2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas: patvirtintas 2002 m. vasario 28 d. įstatymu Nr. IX-743 // Valstybės Žinios. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 123–5574; Nr. 33.
5. ALI/ UNIDROIT Principles and Rules of Transnational Civil Procedure. Draft Nr. 4. 2003 Americal Law Institute Final Draft 2004.

Specialioji literatūra:

1. Civilinė teisė. Kaunas, Vija, 1997.
2. Kiršienė J., Tikniūtė A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija? Jurisprudencija, 2004, t. 55(47); 32-39.
3. Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius P. Civilinė teisė. Bendroji dalis. I T. Vilnius: LTU, 2004.
4. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, Justitia, 2002.
5. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justicija. 2001.
6. Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius, Justitia, 1996.
7. Mikelėnas V. Tarptautinės privatinės teisės įvadas. Vilnius: Justicija, 2001.
8. Mizaras V. Teisiniai atstovavimo santykiai: prokūros samprata ir ypatumai. Justitia, 2007 m. Nr. 1 (63).
9. Švirinas D. Civilinės teisės ir konkurencijos teisės normų sąveika. Jurisprudencija, 2002, t. 28(20); 42–52.
10. Vaišvila A. Teisės teorija: vadovėlis. Vilnius: Justicija, 2000.

11. Viešūnaitė V. Prokūra. <http://verslas.banga.lt/lt/patark.full/3d4e5be935c44> žiūrėta 2008-03-15.
12. Иоффе О.С. Советское гражданское право. – Ленинград: Издательство Ленинградского Университета, 1958.
13. Чечот Д.М. Участники гражданского процесса. – Москва: Госюриздат, 1960..
14. Проблемы современного гражданского права. Сборник статей под редакцией В. Н. Литовкина, В. А. Рахмиловича. – Москва, 2000.
15. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. – Москва, 1998.
16. Скловский К. И. Собственность в гражданском праве. – Москва, 2000.
17. Проблемы современного гражданского права. Сборник статей под редакцией В. Н. Литовкина, В. А. Рахмиловича. – Москва, 2000.
18. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Часть первая. – Москва, 2000.

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-119/2008.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2002.
3. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-208/2005.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-417/2004.
5. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-122/2006.
6. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-473/2007.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228/2003.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2004.

9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2004.
10. Vilniaus miesto 1-asis apylinkės teismo 2007 m. sausio 31 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 1-54-569-69/2007.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių 2004 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2004,
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių 2008 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-119/2008.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2004.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-230/2005.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-535/2004.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-250/2005.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-119/2008.
18. Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-79/2004.

SANTRAUKA

Sandorių sudarytų per atstovą pasekmės

Atstovavimo poreikis atsiranda ne visada, o tik tuomet, kai civilinių santykių dalyviai susiduria su tam tikrais sunkumais, kai atsiranda aplinkybės, lemiančios subjektų negalėjimą asmeniškai įgyvendinti savo subjektinių teisių ir pareigų. Priežastys, dėl kurių sandorį pavedama sudaryti atstovui, gali būti labai įvairios: liga, komandiruotė, didelis užimtumas ir t.t. Pavyzdžiui, užsienio investuotojas, negalėdamas atvykti į Lietuvą, paveda užsienio kapitalo įmonės steigimo sutartį sudaryti savo atstovui. Plėtojantis tarptautiniams santykiams atstovavimo institutas tapo dar svarbesnis. Nagrinėjant atstovavimo institutą vienas svarbiausių yra teisinių pasekmių kilimas dėl sandorių sudarytų per atstovą. Būtent šie klausimai ir nagrinėjami šiame darbe.

Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, kurie skirstomi į poskyrius ir išvados. Pirmajame skyriuje nagrinėjama atstovavimo samprata ir reikšmė, o taip pat aptariama įgaliojimų rūšys.

Antrasis skyrius skirtas atskleisti sandorių sudarytų per atstovą pasekmės. Šiame skyriuje analizuojama sandorių sudarytų neviršijant įgaliojime numatytų teisių, viršijant jas, o taip esant interesų konfliktui, pasekmės.

Kadangi komercinis atstovavimas turi tam tikrų ypatumų trečiame skyriuje analizuojama komercinio atstovavimo atveju, t.y. prokuristo, prekybos agento ir kt. sudarytų sandorių pasekmės.

Darbo pabaigoje pateikiamos išsamios išvados.

SUMMARY

The consequences of contracts concluded by agents

The need of agency arose not always, but only when civil relations participants meet some kind of heaviness, when appears circumstances which settle the inability of a subject personally to implement his subjective rights and duties. Reasons why the contract is entrusted to conclude to an agent can be very different: illness, business trip, big employment and etc. For example, the foreign investment for the reason that he cannot arrive to Lithuania, entrusts foreign capital enterprise establishment contract to conclude through agent. During the development of international relationship the agency institute became even more important. In the analysis of agency institute one of most important questions is the arise of legal consequences of contracts made by agent. This question is analyzed in this work.

The work consists of preface, three chapters, which are divided into smaller sections and conclusions. In the first chapter is analyzed the notion and meaning of agency, also discussed the kinds of power of attorney.

Second chapter is designated for the disclosing of the circumstances of contracts concluded by the agent. In this chapter are analyzed the consequences of contract concluded without exceed of rights seen in the power of attorney and with exceed of these rights.

Because commercial agency has some singularities so in the third chapter is discussed commercial agency case, when procurator, the trade agent and others persons concludes contracts and its consequences

In the end of work are given conclusions.

The biggest part of work sources is court's practice, because there is not much scientific literature on this theme.